

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ

КАФЕДРА «ЕКОНОМІКА І МАРКЕТИНГ»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо організації самостійної роботи студентів з вибіркової навчальної дисципліни
циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання

Напрямок(и) підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ

КАФЕДРА «ЕКОНОМІКА І МАРКЕТИНГ»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо організації самостійної роботи студентів з вибіркової навчальної дисципліни
циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання

Напрямок(и) підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

Розглянуто
на засіданні кафедри
«Економіка і маркетинг»
Протокол №_9_
від «12_» «__03_____» 2010 р.

Затверджено на засіданні
Навчально-видавничої
Ради ДонНТУ
Протокол №_2
від «22» «__04_____» 2010 р.

УДК 658.012.2 (07)

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання галузі знань: 0305 «Економіка та підприємництво», напрями підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг» / Укл.: О.В. Мізіна, Какуніна Г.А. - Донецьк: ДоНТУ, 2010. – 86 с.

У методичних рекомендаціях викладено тематичний виклад змісту з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз», вимоги до рівня засвоєння змісту, засоби діагностики з навчальної дисципліни та необхідні матеріали до самостійної роботи студентів.

Укладачі:

О.В. Мізіна, к.е.н., доцент,

Г.А.Какуніна, ас.

Відповідальний за випуск

О.В.Кендюхов, д.е.н., професор

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Державна політика в галузі промисловості повинна спрямовуватись на підвищення обсягів виробництва, поліпшення виробничих і фінансових можливостей підприємств, тобто базуватися на удосконаленні механізмів управління діяльністю підприємств. Розв'язати дану проблему неможливо без глибокого вивчення і оцінки всіх аспектів їх діяльності та аналізу кінцевих результатів цієї діяльності. Тому керівники відповідних структурних підрозділів та фахівці підприємств повинні знати основи економічного аналізу господарської діяльності, уміти здійснювати аналіз, оцінку та прогнозування ефективності виробничої та комерційної діяльності підприємств та їх структурних підрозділів, аналіз та оцінку внутрішніх виробничо-ресурсних можливостей підприємства та його фінансової діяльності.

Набуття теоретичних, методичних і практичних знань в галузі економічного аналізу, вивчення методики комплексного системного аналізу основних економічних показників діяльності підприємства з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду в умовах ринкової економіки, вирішення практичних питань оцінки його фінансового стану – важлива вимога рівня підготовки фахівців-економістів та маркетологів.

Спеціаліст з питань економіки повинен уміти аналізувати фінансово-господарську діяльність, розраховувати фінансові показники, науково обґрунтовувати бізнес-плани і нормативи, а також всебічно та об'єктивно оцінювати їх виконання, контролювати здійснення вимог комерційного розрахунку, випробовувати оптимальність керівницьких рішень.

Навчальна програма вибіркової дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» є складовою системи стандартів вищої освіти.

Навчальна програма враховує нормативні документи МОН України, Освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 0501 «Економіка і підприємництво», розробленою Науково-методичною комісією МОН України та Київським національним економічним університетом ім. Вадима Гетьмана, Освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) даного напрямку, «Засоби діагностики якості вищої освіти рівня бакалавр», відбиває основні методичні напрямки навчально-наукового інституту «Вища школа економіки і менеджменту» і кафедри «Економіка і маркетинг».

Навчальна програма вибіркової дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» розроблена на основі:

- навчального плану підготовки бакалаврів в галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» та 6.030507 «Маркетинг» ;
- освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 0501 «Економіка і підприємництво», розробленою Науково-методичною комісією МОН України та Київським національним економічним університетом ім. Вадима Гетьмана та розробленої анотації до дисципліни.

- освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалаврів напряму 0501 «Економіка і підприємництво».

Вибіркова навчальна дисципліна циклу природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки «Економічний аналіз» є актуальною для підготовки фахівця у формуванні професійних знань бакалаврів за напрямами підготовки 6.030504 та 6.030507 для придбання навичок, необхідних при розрахунках узагальнюючих техніко-економічних показників діяльності підприємства та при аналізі соціально-економічних явищ та процесів, який є підставою для розробки обґрунтованих програм розвитку підприємств.

Мета: формування знань щодо методів системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Завдання: вивчення сучасних методик економічного аналізу та принципів застосування математичних та статистичних прийомів і методів при аналізі діяльності економічних систем.

Предмет: виробнича і фінансово-господарська діяльність підприємств.

Вибіркова навчальна дисципліна циклу природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки «Економічний аналіз» має зв'язки з наступними економічними дисциплінами: економічна теорія, бухгалтерський облік, статистика, економіка підприємства, математика для економістів, економічна інформатика.

ЗМІСТ

1 Організаційні форми вивчення навчальної дисципліни «Економічний аналіз»	6
2 Тематичний виклад змісту навчальної дисципліни «Економічний аналіз»	6
3 Вимоги до рівня засвоєння змісту навчальної дисципліни «Економічний аналіз»	10
4 Самостійна робота студентів при вивченні дисципліни	11
4.1 Ситуаційні завдання до самостійної роботи студентів	12
4.2 Перелік контрольних питань та тести самоконтролю знань студента з оволодіння ним матеріалом дисципліни «Економічний аналіз»	42
4.3 Контрольні завдання (для виконання контрольної роботи студентів заочної форми навчання)	67
5 Засоби діагностики з навчальної дисципліни «Економічний аналіз»	80
Рекомендована література	85
Додаток	86

1 ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Згідно з «Положенням про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах» та навчального плану підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 6.030504 та 6.030507 навчальний процес при вивченні дисципліни здійснюється у таких формах: навчальні заняття в виді лекцій, практичних занять і консультацій, самостійна робота студентів, а також контрольні заходи. Названі організаційні форми вивчення дисципліни використовуються з метою озброєння студентів фаховими теоретичними знаннями, практичними навичками та уміннями.

2 ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Для вибіркової навчальної дисципліни «Економічний аналіз» тематика розроблена кафедрою. Структуру курсу подано в табл.1.

Таблиця 1 – Структура курсу

№ за/п	Тема	Загальна кількість годин/кредитів	Часи аудиторних занять		Кількість годин на СРС
			Лекцій	Практ.	
1	Наукові основи економічного аналізу. Зміст, предмет, завдання економічного аналізу	6	2	2	2
2	Метод, засоби та прийоми економічного аналізу	8	2	2	4
3	Економіко-математичні методи аналізу господарської діяльності	11	5	4	2
4	Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності.	2	-	-	2
5	Система комплексного економічного аналізу та пошуку резервів підвищення ефективності виробництва	7	3	-	4
6	Техніко-економічний аналіз	14	8	4	2
7	Фінансово-економічний аналіз	16	8	4	4
8	Основи функціонально-вартісного аналізу	8	4	-	4
	УСЬОГО	72/2	32	16	24

Тема 1. Наукові основи економічного аналізу. Зміст, предмет, завдання економічного аналізу.

Теорія пізнання як методологічна основа економічного аналізу. Поняття об'єкту та суб'єкту пізнання. Системність та комплексність економічного аналізу. Етапи і перспективи розвитку економічного аналізу. Умови, які спонукали до розвитку аналізу на підприємствах, його особливості під час переходу до ринкових відносин.

Зміст, предмет, завдання економічного аналізу. Місце економічного аналізу господарської діяльності у системі наук, його зв'язок зі суміжними дисциплінами.

Література: /2/, с.4- 9; /6/, с.7- 40, с.42 – 56

Тема 2. Метод, засоби і прийоми економічного аналізу.

Визначення методу. Класифікація методів. Засоби та прийоми економічного аналізу. Використання абсолютних, відносних, середніх величин, порівнянь, угруповань. Елімінування, як метод розрахунку впливу факторів. Способи елімінування: індексний, ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць. Балансовий засіб. Використання балансових розрахунків для визначення величини невідомих показників і факторів.

Література: /2/, с.10-13; /6/, с.60–76; /4/, с. 29-32, с. 44-69

Тема 3. Економіко - математичні засоби аналізу господарської діяльності.

Класифікація економіко-математичних методів, які застосовуються в економічному аналізі. Економіко-математичне моделювання як засіб вивчення господарської діяльності. Види моделей, використовуваних в економічному аналізі. Етапи процесу моделювання.

Детерміноване моделювання. Типи факторних систем в детермінованих моделях. Основні прийоми моделювання детермінованих факторних систем. Стохастичне моделювання факторних систем. Його основні передумови та особливості використання. Засоби аналізу кількісного впливу факторів на зміну результативного показника: метод диференціального обчислення, метод простого додавання залишку, метод зважених кінцевих різниць, логарифмічний метод.

Методи комплексної оцінки господарсько-фінансової діяльності. Поняття комплексної оцінки. Інтегральний показник господарської діяльності та засоби його побудови.

Література: /2/, с.14-22; /3/, с.72-81, с.88-110; /6/, с.98-148.

Тема 4. Інформаційне забезпечення аналізу господарської діяльності.

Система економічної інформації як основа економічного аналізу. Принципи утворення раціонального потоку інформації. Характеристика й класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві. Система техніко-економічних показників як база економічного аналізу. Вимоги, яким повинна відповідати система

обліку й звітності. Підготовка вихідних аналітичних даних, перевірка вірогідності джерел інформації.

Література: /2/, с.23-27, /3/, с.173-182; /6/, с.66-92.

Тема 5. Система комплексного економічного аналізу та пошуку резервів підвищення ефективності виробництва.

Методологічні принципи організації аналізу. Системний підхід до аналізу господарської діяльності. Основні етапи системного аналізу, їх зміст. Склад та послідовність розділів аналізу діяльності підприємства. Взаємозв'язок розділів у економічному аналізі. Фактори у аналізі, їх поняття та класифікації. Ресурси та резерви виробництва. Класифікації резервів. Комплексний підхід до аналізу ефективності господарської діяльності підприємства. Схема комплексного аналізу ефективності господарської діяльності.

Література: /5/, с.91-105, /6/, с.218-242.

Тема 6. Техніко-економічний аналіз.

Значення аналізу організаційно-технічного рівня (ОТР) виробництва. Показники ОТР, їх угруповання. Економічна ефективність підвищення організаційно-технічного рівня. Значення й завдання аналізу виробництва продукції, робіт і послуг. Загальна схема і послідовність проведення аналізу. Система показників продукції та обсягів виробництва. Оцінка виробництва продукції по номенклатурі та по структурі.

Аналіз виробничих ресурсів. Завдання аналізу використання засобів праці на підприємствах. Показники складу, структури й технічного стану основних фондів. Ефективність їх використання: частка амортизації у вартості продукції, фондівдача та фондомісткість. Факторний аналіз показників використання основних виробничих фондів.

Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами й ефективності їх використання. Схема формування та аналізу показників використання предметів праці. Ефективність використання матеріальних ресурсів.

Завдання аналізу використання праці та заробітної плати. Основні показники використання праці та заробітної плати, схема їх формування та аналіз. Співвідношення темпів зростання продуктивності праці і темпів зростання середньої заробітної плати. Ефективність використання праці. Взаємозв'язок показників продуктивності праці та трудомісткості.

Значення й завдання аналізу витрат на підприємстві. Система показників рівня витрат і собівартості продукції. Фактори формування собівартості і методи їх аналізу. Взаємозв'язок собівартості, обсягу продажів і прибутку. Маржинальний аналіз.

Поняття авансованих виробничих фондів. Схема формування та аналізу показників використання авансованих виробничих фондів. Ефективність відтворення основних виробничих фондів та капітальних укладень.

Література: /6/, с.242-254; /2/, с.32-48

Тема 7. Фінансово-економічний аналіз.

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Балансовий прибуток і його складові. Вплив окремих груп фінансових результатів на розмір балансового прибутку. Методика формалізованого розрахунку факторних впливів на прибуток від реалізації продукції.

Аналіз фінансового стану підприємства. Взаємозв'язок фінансового стану підприємства й результатів його виробничої та збутової діяльності. Характеристика бухгалтерського балансу як основного джерела інформації для оцінки фінансового стану підприємства: зміст, оцінка й аналітичне значення окремих статей балансу. Аналітичне угруповання статей.

Оцінка фінансового стану підприємства. Аналіз майна підприємства та змін у складі та структурі активів й пасивів балансу на конкретну дату. Оцінка співвідношення основного й оборотного, власного та позикового капіталу. Розрахунок основних показників фінансового стану.

Аналіз фінансової стійкості підприємства. Джерела формування запасів і витрат. Показники фінансової стійкості.

Система відносних фінансових коефіцієнтів в аналізі діяльності підприємства: показники оцінки рентабельності підприємства та прибутковості продукції, показники оцінки ділової активності (капіталовіддачі), оцінка ринкової стійкості та ліквідності активів підприємства. Методи прогнозування банкрутства підприємства.

Література: /2/, с.49-60; /5/, с.100-176; /7/, с.55-68.

Тема 8. Основи функціонально-вартісного аналізу.

Сучасне визначення функціонально-вартісного аналізу (ФВА). Цілі та принципи ФВА. Поняття та сутність функціонального підходу. Основні визначення ФВА. Класифікація функцій по різноманітним признакам

Методи структурного та функціонального опису систем. Види моделей у ФВА: структурна, функціональна, функціонально-структурна.

Основні оціночні процедури ФВА. Експертні методи, що найчастіше застосовуються під час проведення оціночних процедур: метод попарного порівняння, метод розстановки пріоритетів. Їх зміст та сфери використання. Визначення значності та відносної важливості функцій, різниця цих понять.

Якість об'єкту. Одиничні та комплексні показники якості. Види витрат у ФВА. Аналіз витрат на здійснення функцій.

Література:/9/, с.13-88, с.113-116, с.149-161; ;/10/с.13-21,с.41-71, с.114-116,с.119-129, с.190-200, с.212-213.

3 ВИМОГИ ДО РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Керуючись метою, завданнями курсу «Економічний аналіз» та вимогами ОКХ, професійним призначенням та умовами використання бакалаврів на первинних посадах напрямів підготовки 6.030504 та 6.030507 сформульовані основні теоретичні знання, практичні навички та уміння, якими повинний володіти фахівець після освоєння даної дисципліни.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен знати:** ключові поняття, види і зміст економічного аналізу; засоби обробки та аналізу інформації, необхідної при рішенні задач підвищення ефективності організації та управління виробництвом; методи та прийоми аналізу господарської діяльності підприємства; методи встановлення факторних впливів показників для аналізу взаємозв'язків соціально-економічних явищ; підходи до формування системи показників, які характеризують діяльність підприємств; методи та прийоми фінансово-економічного аналізу розвитку виробництва; важливіші групи фінансових показників.

У результаті вивчення дисципліни студент **повинен мати уяву про:** основні теоретичні положення у галузі аналізу виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства; основи функціонально-вартісного аналізу; принципи формування системи економічних показників; засоби прогнозування можливості кризового розвитку підприємства; систему комплексного економічного аналізу та пошуку резервів підвищення ефективності виробництва; основні методики розрахунків показників для аналізу діяльності підприємств та результативності їх діяльності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен вміти:** проводити розрахунки техніко-економічних та фінансових показників, що характеризують діяльність підприємства; аналізувати основні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства та виявляти резерви підвищення її ефективності; запропонувати та обґрунтувати розрахунками заходи, що спрямовані на підвищення ефективності та зниження витрат виробництва на основі застосування методів економічного аналізу та ФВА; прогнозувати можливість кризового розвитку підприємства та розробляти програму по виходу з кризи.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен мати навички:** самостійного творчого мислення; проведення розрахунків впливу факторів на зміни результативного показника; кількісної оцінки та якісної характеристики фінансового стану підприємства; аналізу динаміки основних техніко-економічних показників діяльності підприємства та визначення їх взаємозв'язків; розрахунків комплексних оцінок господарсько-фінансової діяльності та застосування методів прогнозування кризового розвитку підприємства з метою розробки відповідних антикризових заходів.

4 САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ

Самостійна робота студентів (СРС) полягає:

◆ у поглибленому вивченні теоретичного матеріалу дисципліни по конспекту лекцій та по рекомендованій викладачем навчальній й спеціальній тематичній літературі;

- ◆ у підготовці до практичних занять;
- ◆ у виконанні домашніх завдань;
- ◆ у самостійному рішенні ситуаційних завдань;
- ◆ у підготовці до виконання контрольних робіт з курсу,
- ◆ у виконанні курсової роботи по дисципліні.

Контроль над самостійною роботою студентів здійснюється викладачем у процесі практичних занять, перевірці виконання домашніх завдань та рішення ситуаційних завдань (розрахункових робіт), письмових експрес-опитувань та модульних контрольних робіт, що проводяться викладачем під час проведення практичних занять, перевірці контрольної роботи (студентів заочної форми навчання).

Для придбання практичних навичок студентам пропонується рішення вправ на практичних заняттях за «Методичними рекомендаціями щодо виконання завдань практичних занять з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки «Економічний аналіз» для студентів денної (заочної, денно-заочної) форми навчання галузі знань: 0305 «Економіка та підприємництво», напрями підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг» (далі «Методичні рекомендації щодо виконання завдань практичних занять...») [8] та рішення ряду ситуаційних завдань за темами. Рішення ситуаційних завдань дозволяє закріпити знання за пройденими темами. При цьому студенти набувають навички розрахунку та самостійного аналізу фінансово-економічних показників, їх застосування для **послідовного дослідження комплексу питань**.

Курсова робота з дисципліни виконується відповідно до «Методичних рекомендацій до виконання курсової роботи з дисципліни «Економічний аналіз» для студентів денної (заочної, денно-заочної) форми навчання галузі знань: 0305 «Економіка та підприємництво», напрями підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг»

4.1 СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗАВДАННЯ № 1

«КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ГОСПОДАРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Ціль: засвоєння методів комплексної оцінки господарчої діяльності підприємства. Оволодіння практичним навичками виконання рейтингової оцінки підприємств.

Виконати рейтингову оцінку підприємств на підставі рівня показників їхнього фінансового стану:

- ❖ за методом еталонного підприємства (методом відстаней);
- ❖ за методом сум та коефіцієнтів;
- ❖ за методом суми місць.

Вихідні дані наведені в таблиці 1 (Додаток А)

План.

1. На базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за методом еталонного підприємства.
2. На базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за сум та коефіцієнтів.
3. На базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за методом суми місць.

Методичні рекомендації та послідовність рішення завдання

На першому етапі рішення завдання необхідно на базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за методом еталонного підприємства. Його основою є облік близькості об'єктів по порівнюваних показниках до об'єкту-еталону. За еталон може бути прийнятий умовний об'єкт з максимальними елементами по всіх показниках

$$x_{i,m+1} = \max_j (x_{ij}); \quad i=1,2,...,n; \quad j=1,2,...,m$$

Розрахунок комплексної оцінки проводиться по формулі евклидової відстані.

$$K_j = \left[\sum_{i=1}^M \left(1 - \frac{x_{ij}}{x_{i,m+1}} \right)^2 \right]^{\frac{1}{2}} = \sqrt{\sum (1 - a_{ij})^2},$$

$$\text{де } a_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{i,m+1}}$$

де k_j - рейтингова оцінка для j -го підприємства (об'єкту).

Тобто проводиться нормування шляхом розподілу значень вихідних показників x_{ij} на значення показника еталонного об'єкту $x_{i,m+1}$.

Упорядкувавши значення k_j за збільшенням, одержуємо комплексне ранжирування об'єктів, причому якнайменше видалений від точки еталона об'єкт одержує щонайвищу оцінку (перше місце). Чим менше k_j тим краще.

Розрахунок узагальнюючої оцінки за різними методами слід виконувати за допомогою наступної таблиці

Таблиця 1.1 – Розрахунок рейтингової оцінки підприємств

Показники (і), об'єкти (j)	x_{ij}			$m+1$	a_{ij}		
	$j1$	$j2$	$j3$		1	2	3
$i1$							
$i2$							
...							
Рейтинг							
Ранг							

На другому етапі рішення завдання необхідно на базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за методом сум та коефіцієнтів.

Інтегральний показник комплексної оцінки за методом сум розраховується для кожного виробничого об'єкту по формулі

$$K_j = \sum_{i=1}^n \frac{x_{ij}^{\phi}}{x_{ij}^{\sigma}}; \quad i = 1, 2, \dots, n \quad j = 1, 2, \dots, m$$

або

$$K_j = \sum_{i=1}^n \frac{x_{ij}^{\phi}}{x_{ij}^{\max}}$$

де x_{ij}^{ϕ} , x_{ij}^{σ} , $x_{ij}^{\max}$ - відповідно фактичне, базисне і максимальне (еталонне) значення i -го показника на j -м виробничому об'єкті.

Тобто

$$K_j = \sum_{i=1}^n a_{ij}; \quad j = 1, \dots, m; \quad a_{ij} = \frac{x_{ij}^{\phi}}{x_{ij}^{\max}}$$

Недоліком методу є можливість високої оцінки результатів по інтегральному показнику при значному відставанні по якому-небудь приватному показнику, яке покривається за рахунок високих досягнень по інших приватних показниках.

Метод геометричної середньої припускає розрахунок коефіцієнтів для оцінюваних показників, таких щоб $0 \leq a_{ij} \leq 1$. За одиницю приймається значення, відповідне найвищому рівню даного показника.

Узагальнююча оцінка виходить у вигляді коефіцієнта:

$$K_j = \left[\prod_{i=1}^n a_{ij} \right]^{\frac{1}{n}}; \quad j = 1, \dots, m; \quad a_{ij} = \frac{x_{ij}^{\phi}}{x_{ij}^{\max}}$$

Цей метод доцільно застосовувати при відносно малому числі показників і у випадку, якщо більшість їх значень близько до одиниці.

При використанні методу коефіцієнтів оцінка виходить множенням відповідних коефіцієнтів:

$$K_j = \prod_{i=1}^n a_{ij}; \quad j = 1, \dots, m$$

Цей метод практично не відрізняється від методу середній геометричній.

На третьому етапі рішення завдання необхідно на базі вихідних даних визначити рейтингову оцінку за методом суми місць. Він припускає попереднє ранжирування об'єктів по окремих показниках. Кожному показнику відповідає новий параметр S_{ij} , що визначає місце кожного об'єкту серед інших по i -му показнику.

Складається таблиця балів $\{S_{ij}\}$ і на основі цієї матриці розраховується конкретне значення узагальнюючої оцінки:

$$K_j = \sum_{i=1}^n a_{ij} S_{ij}; \quad j = 1, \dots, m$$

Застосування цих методів можливо тільки у разі однонаправленого впливу всіх оцінюваних параметрів на ефективність. Це дозволяє ранжувати виробничі об'єкти за збільшенням (убуванням) значень інтегрального показника. У разі різної направленості дії показників, при розрахунку показника комплексної оцінки слід розглядати зворотні до початкових величин показники. Результати розрахунку за допомогою методу суми місць представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Місця, отримані методом суми місць.

Номер цеху	Значення показників			K _j	Отримані місця	Отримані місця з урахуванням порівняльної значущості, a_{ij}
	1	2	3			
1	3	2,5	2	7,5	1	1
2	1	1	3	5	3	2
3	2	2,5	1	5,5	2	3

ЗАВДАННЯ № 2

«ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ І РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Ціль: засвоєння методики оцінки та діагностики фінансових результатів і рентабельності підприємства та оволодіння навичками використання системи показників рентабельності в процесі аналізу фінансово-економічного стану підприємства.

За статистичними даними підприємства, що розглядається, проаналізувати всі можливі показники рентабельності. Зробити відповідні висновки щодо рівня рентабельності діяльності та причин, що призвели до його зміни (*обов'язково надати первісну інформацію з підприємства в кінці роботи, необхідно використовувати одне підприємство впродовж виконання всіх ситуаційних завдань до самостійної роботи студентів*). Надалі визначити силу впливу операційного важеля, поріг рентабельності і запас фінансової міцності.

План.

1. На базі вихідних даних розрахувати та проаналізувати рівень всіх можливих показників рентабельності, зробити відповідні висновки.
2. На базі вихідних даних визначити силу впливу операційного важеля, поріг рентабельності і запас фінансової міцності.

Методичні рекомендації та послідовність рішення завдання

На першому етапі виконання завдання інформаційною базою аналізу фінансового стану є бухгалтерська фінансова звітність, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату. Склад, зміст, вимоги та інші засадні основи бухгалтерської звітності регламентовано положенням (стандартом) бухгалтерського обліку П(С)БО № 19 «Об'єднання підприємств», яке затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 р. № 163.

Згідно з цим положенням бухгалтерська звітність складається із взаємозв'язаних форм, на основі яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства:

1. П(С)БО № 2 «Баланс», ф. 1.
2. П(С)БО № 3 «Звіт про фінансові результати», ф. 2.
3. П(С)БО № 4 «Звіт про рух грошових коштів», ф. 3.
4. П(С)БО № 5 «Звіт про власний капітал», ф. 4.

Аналізуючи фінансовий стан підприємства за цими формами, необхідно передовсім ознайомитися з П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» і переконатись у тому, що всі вимоги даного стандарту на підприємстві враховано. Ця звітність орієнтована на ринкові відносини, на тих користувачів, які не можуть

вимагати у службовому порядку звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб.

Рентабельність характеризує відносну прибутковість діяльності підприємства. В процесі аналізу фінансово-економічного стану підприємства використовується така система показників рентабельності.

1. Рентабельність активів (економічна рентабельність) характеризує рівень прибутку, що генерують усі активи підприємства. Даний показник розраховується за формулою:

$$ROA = \text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування} / \text{Валюта балансу}$$

2. Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) характеризує рівень прибутковості власного капіталу, що вкладений у підприємство.

$$ROE = \text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал}$$

3. Рентабельність продажів (комерційна рентабельність) показує, наскільки ефективно і прибутково підприємство здійснює свою операційну (виробничо-комерційну) діяльність, і розраховується як відношення суми прибутку до виторгу від реалізації продукції. У залежності від показника прибутку, що використовується у розрахунках, відрізняють валову, операційну і чисту рентабельність продажів.

Валова рентабельність продажів показує ефективність виробничої діяльності і цінової політики підприємства.

Показник операційної рентабельності характеризує спроможність підприємства генерувати прибуток від діяльності до вирахування витрат, що не мають відношення до операційної ефективності.

Приклад розв'язання завдання:

Відомості з балансу підприємства і звіту про фінансові результати наведені у таблиці 2. 1, розрахунок основних показників рентабельності виконаний у таблиці 2. 2.

Таблиця 2.1 - Вихідні дані для аналізу рентабельності

Показник, тис. грн	На початок року	На кінець року
1. Чистий прибуток	96	111
2. Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	121	129
3. Прибуток від операційної діяльності	114	138
4. Валовий прибуток	159	168
5. Собівартість реалізованої продукції	306	312
6. Чистий виторг від реалізації продукції	465	480
7. Валюта балансу	450	435
8. Власний капітал	300	312

У звітному році спостерігається позитивна динаміка всіх показників рентабельності, що аналізувалися. Рівень рентабельності активів потрібно визнати високим. Збільшення цього показника на 2,8% свідчить про підвищення ефективності використання майна підприємства, і викликано це як зростанням прибутку від звичайної діяльності до оподатковування, так і скороченням вартості сукупних активів. Зниження валюти балансу могло статися за рахунок прискорення оборотності товарно-матеріальних запасів і дебіторської заборгованості за умов підвищення попиту на продукцію. Підвищення рентабельності власного капіталу на 3,6% викликане збільшенням чистого прибутку. Рівень цього показника у звітному році істотно перевищує прибутковість за багатьма іншими варіантами капіталовкладень (так, сучасна ставка відсотків за депозитами складає приблизно 12-15%). Це говорить про високу інвестиційну привабливість підприємства (на 1 грн, що вкладена власниками в підприємство, у звітному році отримано 36 коп. чистого прибутку).

Таблиця 2.2 - Розрахунок показників рентабельності

Показник	Попередній період	Звітний період (розрахунки у звітному періоді виконуються аналогічно попередньому періоду)	Відхилення	
			В абсолютних величинах	Темп зрос- тання, %
Рентабельність сукупних	$\frac{121}{450} * 100\% = 26,9\%$		2,8	110,4
Рентабельність власного	$\frac{96}{300} * 100\% = 32\%$		3,6	111,3
Валова рентабельність	$\frac{159}{465} * 100\% = 34,2\%$		0,8	102,3
Операційна рентабельність	$\frac{114}{465} * 100\% = 24,5\%$		4,3	117,6
Чиста рентабельність	$\frac{96}{465} * 100\% = 20,6\%$		2,5	112,1

Зростання валової рентабельності продажів свідчить про підвищення ефективності виробничо-збутової діяльності підприємства, адже його причиною стало збільшення суми валового прибутку. Факторами, що обумовили зростання валового прибутку, могли бути зниження питомої собівартості продукції і збільшення фізичного обсягу реалізації, а також позитивні зміни в структурі реалізованої продукції (збільшення питомої ваги високорентабельних виробів).

Темпи зростання операційної рентабельності продажів склали 117%. Вони перевищили темпи зростання валової рентабельності (102%), що свідчить про позитивний вплив на фінансові результати таких факторів, як зниження адміністративних витрат і інших витрат від операційної діяльності.

Темпи зростання чистої рентабельності продажів (112%) у звітному році були нижче в порівнянні з темпами збільшення операційної рентабельності. Це свідчить про те, що збільшення рентабельності продажів обумовлено підвищенням ефективності операційної діяльності. У той же час треба звернути увагу на те, що в межах інвестиційної і фінансової діяльності витрати перевищили доходи. Така ситуація дещо сповільнила зростання чистої рентабельності продажів.

Таким чином, аналіз дозволяє зробити висновок про підвищення ефективності діяльності підприємства, бо всі показники рентабельності виросли і мають досить високий рівень.

На другому етапі за наведеною нижче методикою визначаються сила впливу операційного важеля, поріг рентабельності і запас фінансової міцності та робляться відповідні висновки. Для виконання завдання необхідно скористатися даними з балансу і звіту про фінансові результати конкретного підприємства. Обов'язково додаються форми при захисті завдання.

Дія операційного (виробничого, господарського) важеля виявляється в тому, що будь-яка зміна виторгу від реалізації завжди породжує більш сильну зміну прибутку. Сила впливу операційного важеля характеризує ступінь чутливості прибутку до зміни виторгу і рівень підприємницького ризику, що пов'язаний із підприємством: чим більше сила впливу операційного важеля, тим вище підприємницький ризик. Для визначення сили впливу операційного важеля застосовують відношення валової маржі (різниці між виторгом від реалізації і змінними витратами) до прибутку:

$$СВОВ = \frac{\text{Валова маржа}}{\text{Прибуток}}$$

де СВОВ - сила впливу операційного важеля.

Поріг рентабельності (точка беззбитковості) - це такий виторг від реалізації, за яким підприємство не має ні прибутку, ні збитків. Валової маржі в точності вистачає на покриття постійних витрат.

Поріг рентабельності визначається за формулою:

$$ПР = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Коефіцієнт валової маржі}}$$

де ПР — поріг рентабельності.

Запас фінансової міцності являє собою різницю між фактичним виторгом від реалізації і порогом рентабельності:

$$ЗФМ = В - ПР$$

де ЗФМ — запас фінансової міцності.

Ефект фінансового важеля являє собою збільшення рентабельності власних коштів, що їх підприємство отримує завдяки використанню кредиту, незважаючи на платність останнього. Показник, що відображає рівень прибутку, що додатково генерується власним капіталом при різній частці використання позикових коштів,

називається ефектом фінансового важеля. Він розраховується за формулою:

$$E\Phi B = (1 - C_{\text{III}}) * (ROA - CCB) * \frac{PK}{BK}$$

де $E\Phi B$ — ефект фінансового важеля;

C_{III} — ставка податку на прибуток;

ROA — рентабельність активів (економічна рентабельність), %;

CCB — середня ставка відсотку за усіма видами заборгованості підприємства, %;

PK — середня сума позикового капіталу;

BK — середня сума власного капіталу.

Ефект виникає через розбіжність між економічною рентабельністю і «ціною» позикових коштів - середньою ставкою відсотка. Інакше кажучи, підприємство повинне досягти такого рівня економічної рентабельності, щоб коштів було достатньо, принаймні, для сплати відсотків за кредит.

Ефект фінансового важеля також може використовуватися для оцінки фінансового ризику. Сила впливу фінансового важеля розраховується за формулою:

$$CB\Phi B = 1 + \frac{\text{Відсотки за кредитами}}{\text{Нетто - результат експлуатації інвестицій}}$$

де $CB\Phi B$ — сила впливу фінансового важеля.

Звідси висновок: чим більше відсотки і чим менше сума прибутку, тим вище сила фінансового важеля і фінансовий ризик, що пов'язаний із підприємством, тому що зростає ризик невідшкодування кредиту з відсотками для банку і ризик зниження дивідендів та курсу акцій для інвесторів.

Чим більше сила впливу операційного важеля, тим більшу чутливість має прибуток до сплати відсотків і податків до зміни виторгу від реалізації; чим вище рівень $E\Phi B$, тим більшу чутливість має чистий прибуток на акцію до зміни прибутку до сплати відсотків і податків. Тому за умови одночасного збільшення сили впливу операційного і фінансового важелів усе менш і менш значні зміни виторгу призводять до більш масштабних змін чистого прибутку на акцію. Це твердження виражається у формулі сполученого ефекту операційного і фінансового важелів:

$$E_c = CBOB * CB\Phi B$$

де E_c - сполучений ефект операційного і фінансового важелів.

Результати обчислень за цією формулою характеризують рівень сукупного ризику, що пов'язаний із підприємством, і відповідають на запитання: на скільки відсотків зміниться чистий прибуток на акцію за умови зміни виторгу на один відсоток?

Приклад розв'язання завдання:

Вихідні дані наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Дані з балансу і звіту про фінансові результати

Показник	Значення
Виторг від реалізації продукції, тис. грн	20 000
Змінні витрати, тис. грн	13 000
Постійні витрати, тис. грн	3 000
Власний капітал, тис. грн	16 000
Довгострокові кредити, тис. грн	2 000
Короткострокові кредити, тис. грн	2 000
Середня розрахункова ставка відсотка, %	25
Ставка оподаткування прибутку, %	25

Валова маржа:

$$BM = 20\,000 - 13\,000 = 7\,000 \text{ тис. грн.}$$

Коефіцієнт валової маржі:

$$K_B = \frac{7000}{20000} = 0,35$$

Поріг рентабельності:

$$PR = \frac{3000}{0,35} = 8571,4 \text{ тис. грн.}$$

Запас фінансової міцності:

$$ЗФМ = 20\,000 - 8\,571,4 = 11\,428,6 \text{ тис. грн.}$$

Прибуток:

$$\Pi = 7\,000 - 3\,000 = 4\,000 \text{ тис. грн.}$$

Сила впливу операційного важеля:

$$СВОВ = \frac{7000}{4000} = 1,75$$

Таким чином, при зміні виторгу на 1% прибуток підприємства зміниться на 1,75%. Тобто підприємство має помірний рівень підприємницького ризику і значний запас фінансової міцності.

Виходячи із сили впливу операційного важеля, що дорівнює 1,75%, одержуємо, що за умов зміни виторгу на 20% прибуток зміниться на $20 \cdot 1,75 = 35\%$.

Підприємство не буде мати прибутку за умови скороченні виторгу на 100% / $СВОВ = 100\% / 1,75 = 57,14\%$.

Визначимо ефект фінансового важеля і силу його впливу. Для цього необхідно визначити рівень економічної рентабельності підприємства. Економічна

рентабельність (рентабельність активів) розраховується за формулою:

$$ROA = \frac{HPEI}{\text{Валюта балансу}} * 100\%$$

де $HPEI$ — нетто-результат експлуатації інвестицій.

Нетто-результат експлуатації інвестицій визначається як сума прибутку та відсотків за кредитом. Його сума складатиме:

$$HPEI = 4000 + 0,25 * 4000 = 5000 \text{ тис. грн.}$$

Визначимо рівень ефекту фінансового важеля:

$$E\Phi B = (1 - 0,25) * (25 - 25) * \frac{4000}{16000} = 0$$

Ефект фінансового важеля дорівнює нулю, тому що ставка відсотка за кредитом дорівнює рентабельності сукупного капіталу. Використання позикових коштів, з одного боку, не призвело до підвищення рентабельності власного капіталу, але і з іншого боку — не викликало її зниження. Прибутковість власного капіталу залишилася на базисному, досить високому, рівні.

В ситуаціях, коли ефект фінансового важеля дорівнює нулю, позитивним є те, що підприємство має умови збільшити обсяг своєї діяльності за рахунок залучених кредитних ресурсів без ризику зниження фінансової рентабельності.

Сила впливу фінансового важеля дорівнюватиме:

$$CB\Phi B = 1 + \frac{1000}{5000} = 1,2$$

Розрахунки показали, що рівень фінансового ризику можна також оцінити як помірний, бо частка відсотків за кредит у загальній сумі нетто-результату експлуатації інвестицій порівняно невисока (20%). Це свідчить про досить високу імовірність погашення кредитів і сплати відсотків за ними.

Рівень сполученого ефект операційного і фінансового важелів:

$$E_C = 1,75 * 1,22 = 2,135.$$

За умови зміни виторгу на 1% чистий прибуток на акцію зміниться на 2,14%, тобто рівень сукупного ризику має досить помірне значення.

ЗАВДАННЯ № 3

«ЕКСПРЕС – ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІКО – ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Ціль: засвоєння методики проведення експрес-діагностики фінансово – економічної діяльності підприємства та оволодіння методикою складання агрегованого балансу підприємства, придбання навичок розрахунку показників фінансової та ринкової стійкості, ділової активності, платоспроможності, а також визначення схильності до банкрутства підприємства різними методами.

Здійсніть експрес-оцінку фінансового стану підприємства на підставі горизонтального та вертикального аналізу балансу. Складіть агрегований баланс та проаналізуйте зміни структури активу і пасиву балансу. Для виконання завдання необхідно скористатися даними з балансу і звіту про фінансові результати конкретного підприємства. Обов'язково додати форми при захисті завдання. За даними балансу підприємства (форма 1) проаналізувати його ліквідність та зробити висновки про рівень ліквідності. На основі агрегованого балансу на кінець періоду скласти прогнозний баланс підприємства («методом відсотка від продажів» та «методом формули»), розрахувати потребу в зовнішньому фінансуванні і розробити план залучення кредитних ресурсів (у разі необхідності). Проаналізувати фінансову стабільність підприємства з погляду забезпеченості запасів «нормальними» джерелами фінансування. Надати оцінку фінансової стабільності підприємства, зробити висновки про рівень фінансової стабільності. Надати оцінку ліквідності і платоспроможності підприємства за допомогою системи відносних показників (коефіцієнтів абсолютної ліквідності, критичної ліквідності, поточної ліквідності). Виконати прогноз платоспроможності на основі коефіцієнтів відновлення (втрати) платоспроможності, Альтмана і Бівера.

План.

1. На базі вихідних скласти агрегований баланс, зробити загальний аналіз структури статей активу і пасиву аналітичного балансу і проаналізувати їх динаміку.
2. На базі вихідних даних (балансу підприємства (форма 1) проаналізувати його ліквідність та зробити висновки про рівень ліквідності.
3. На основі агрегованого балансу на кінець періоду скласти прогнозний баланс підприємства («методом відсотка від продажів» та «методом формули»), розрахувати потребу в зовнішньому фінансуванні і розробити план залучення кредитних ресурсів (у разі необхідності).
4. За вихідними даними балансу підприємства проаналізувати фінансову стабільність підприємства з погляду забезпеченості запасів «нормальними» джерелами фінансування. Надати оцінку фінансової стабільності підприємства, зробити висновки про рівень фінансової стабільності.

5. Дати оцінку ліквідності і платоспроможності підприємства за допомогою системи відносних показників (коефіцієнтів абсолютної ліквідності, критичної ліквідності, поточної ліквідності). Зробити висновки.

6. Виконати прогноз платоспроможності на основі коефіцієнтів відновлення (втрати) платоспроможності, Альтмана і Бівера.

Методичні рекомендації та послідовність рішення завдання

На першому етапі необхідно скласти агрегований баланс, зробити загальний аналіз структури статей активу і пасиву аналітичного балансу і проаналізувати їх динаміку. Розрахунки виконати у вигляді таблиці 3.1 (окремо для активу і пасиву балансу), для заповнення таблиці 3.1 скористатися таблицею 3. 2.

Таблиця 3.1 – Аналітичне групування та аналіз статей активу (пасиву) балансу

Актив (пасив) балансу	На початок періоду		На кінець періоду		Зміни			
	грош. од.	%	грош. од.	%	у абсо- лютних вели- чинах	у % до вели- чини на поча- ток року	у пи- то- мих ва- гах	у % до зміни під- сумку ба- лансу

Таблиця 3. 2 – Агрегований баланс

Актив	Пасив
1. Майно, всього	1. Джерела майна, всього
1.1 Імобілізовані активи	1.1. Власний капітал
1.2 Оборотні активи 1.2.1 Запаси 1.2.2. Векселі отримані 1.2.3. Дебіторська заборгованість 1.2.4. Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти і інші оборотні активи.	1.2.Забезпечення майбутніх витрат і платежів 1.3. Позиковий капітал 1.3.1 Довгострокові зобов'язання 1.3.2. Короткострокові зобов'язання і інші короткострокові пасиви 1.3.2.1. Короткострокові кредити банків і поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях. 1.3.2.2. Векселі видані. 1.3.2.3. Кредиторська заборгованість і інші поточні зобов'язання.
1.3. Витрати майбутніх періодів	1.4. Доходи майбутніх періодів.

Експрес-оцінка фінансового стану підприємства проводиться на підставі

горизонтального (динамічного) і вертикального (структурного) аналізу балансу. В процесі аналізу балансу підприємства необхідно відобразити абсолютні зміни в майні підприємства і джерелах його формування, зробити висновки про поліпшення або погіршення структури активів і пасивів. Для проведення аналізу необхідно скласти порівняльний аналітичний баланс шляхом агрегування деяких однорідних за складом елементів балансових статей. Необхідно відзначити, що спосіб групування балансових статей в аналітичному балансі обирається індивідуально, у залежності від важливості конкретної статті для підприємства.

При аналізі активів підприємства необхідно звернути увагу на такі моменти:

- як змінилася вартість сукупних активів підприємства? При цьому зменшення вартості майна може свідчити про скорочення господарського обігу, що може викликати неплатоспроможність підприємства. Зростання майна підприємства може бути розцінене як позитивне явище, однак необхідно проаналізувати стан і ефективність використання окремих складових активів;
- яке співвідношення необоротних і оборотних активів? Перевищення питомої ваги оборотних активів говорить про досить мобільну структуру активів, що сприяє прискоренню оборотності коштів підприємства;
- які зміни відбулися у вартості окремих складових необоротних активів? Так, зростання основних засобів може свідчити про підвищення виробничого потенціалу; збільшення незавершеного будівництва може негативно позначитися на результатах фінансово-господарської діяльності підприємства (необхідно додатково проаналізувати доцільність і ефективність вкладень); збільшення довгострокових фінансових інвестицій вказує на відволікання коштів з основної виробничої діяльності, а зниження сприяє залученню фінансових ресурсів в основну діяльність підприємства і поліпшенню його фінансового стану;
- яка частка основних засобів у сукупних активах? Якщо частка основних засобів висока (перевищує 40%), підприємство має «важку» структуру активів, що свідчить про значні накладні витрати і високу чутливість прибутку до зміни виторгу;
- які зміни відбулися в структурі оборотних активів? Структура з високою часткою заборгованості і низьким рівнем грошових коштів може свідчити про проблеми, що пов'язані з оплатою продукції підприємства, а також про переважно не грошовий характер розрахунків, і навпаки, структура з відносно низькою часткою заборгованості і високим рівнем грошових коштів може свідчити про благополучний стан розрахунків підприємства зі споживачами;
- яка динаміка окремих статей оборотних активів? Якщо вартість запасів збільшилася, а тривалість їхнього обігу зросла, це є негативним чинником і може бути пов'язане із зайвим нагромадженням виробничих запасів, збільшенням тривалості виробничого циклу, погіршенням попиту на готову продукцію. Збільшення суми дебіторської заборгованості за умови уповільнення її оборотності є негативним явищем і може бути викликано проблемами, що пов'язані з оплатою продукції (робіт, послуг) підприємства або активним наданням споживчого кредиту покупцям, тобто відволіканням частини поточних активів й іммобілізацією частини оборотних коштів з виробничого процесу.

В ході аналізу джерел формування майна підприємства, тобто пасивів,

потрібно визначити наступне:

- які кошти (власні чи позикові) є основним джерелом формування сукупних активів підприємства? Як змінюється частка власного капіталу за звітний період? При цьому збільшення частки власного капіталу розглядається як позитивне явище, що сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства;
- яким чином за звітний період змінилася структура власного капіталу, на які складові доводилася найбільша питома вага?
- які зобов'язання переважають у структурі позикового капіталу? Як змінилися довгострокові зобов'язання за звітний період? Аналіз структури фінансових зобов'язань дозволяє оцінити ризик утрати фінансової стійкості підприємства. Перевага короткострокових джерел у структурі позикових коштів — негативний факт, що характеризує погіршення структури балансу і підвищення ризику утрати фінансової стійкості. Перевага довгострокових джерел у структурі позикових засобів є позитивним фактом, що характеризує формування більш стабільної структури пасивів і зменшення ризику втрати фінансової стійкості;
- як змінилася сума кредиторської заборгованості? Зростання суми кредиторської заборгованості при збільшенні терміну її погашення може свідчити про погіршення платоспроможності підприємства або про розширення комерційного кредиту з боку постачальників. Щоб зробити остаточний висновок, необхідно з'ясувати наявність несвоєчасно сплаченої кредиторської заборгованості.

На другому етапі за даними балансу підприємства (форма 1) необхідно проаналізувати його ліквідність та зробити висновки про рівень ліквідності.

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів за активом, що згруповані за ступенем ліквідності і розташовані у порядку зменшення їхньої ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом, що згруповані за термінами їхнього погашення і розташовані у порядку зростання термінів.

У залежності від ступеню ліквідності, тобто термінів перетворення в грошові кошти, активи підприємства в процесі аналізу ліквідності балансу розділяються на наступні групи:

A1) *найбільш ліквідні активи* — грошові кошти і короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери);

A2) *активи, що можуть бути швидко реалізованими* — дебіторська заборгованість та інші оборотні активи;

A3) *активи, що повільно реалізуються* — запаси, а також довгострокові фінансові інвестиції;

A4) *активи, що важко реалізуються* — статті I розділу активу балансу за винятком статей, що увійшли в попередню групу.

Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їхньої оплати. При проведенні зовнішнього аналізу, у ході якого використовуються тільки дані балансу підприємства, зобов'язання групуються відповідно до передбачуваних термінів погашення. При проведенні внутрішнього аналізу таке угруповання можна зробити більш точним. Зобов'язання підприємства можуть бути згруповані в такий спосіб:

П1) *найбільш термінові зобов'язання* — кредиторська заборгованість, а також кредити і позики, що не погашені в зазначений термін;

П2) *короткострокові пасиви* — короткострокові кредити і позикові кошти. Також до цієї групи відноситься частина пасивів, що наведені у розділі «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» (суми, що заплановані до виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати складання балансу, чи протягом одного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців), а також доходи майбутніх періодів, що відносяться до поточних зобов'язань;

П3) *довгострокові пасиви* — довгострокові кредити і позикові засоби, а також забезпечення майбутніх витрат і платежів і доходи майбутніх періодів, що не відносяться до поточного зобов'язання;

П4) *постійні пасиви* — статті I розділу пасиву. Для збереження балансу активу і пасиву підсумок даної групи необхідно зменшити на суму витрат майбутніх періодів.

Для визначення ліквідності балансу зіставляються підсумки наведених груп за активом і пасивом. Баланс можна вважати абсолютно ліквідним, якщо мають місце співвідношення:

$$A1 > П1; A2 > П2; A3 > П3; A4 < П4.$$

Виконання перших трьох співвідношень веде до виконання четвертого, тому практично істотним є зіставлення підсумків перших трьох груп за активом та пасивом. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер і в той же час має глибокий економічний зміст: її виконання свідчить про дотримання мінімальної умови фінансової стійкості — наявності у підприємства власних оборотних коштів.

У випадку, коли одна чи кілька нерівностей мають знак, протилежний тому, що зафіксований у оптимальному варіанті, ліквідність балансу в більшому чи меншому ступені відрізняється від абсолютної.

Результати аналізу оформляються у вигляді таблиці 3.3. У процесі аналізу необхідно дати оцінку рівня ліквідності балансу й охарактеризувати зміни, що відбулися за звітний період.

Для комплексної оцінки ліквідності балансу розраховується загальний показник ліквідності:

Таблиця 3.3 - Схема аналізу ліквідності балансу

Актив	На початок року	На кінець року	Пасив	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або дефіцит		У відсотках до суми групи за пасивом	
						На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року
A1			П1						
A2			П2						
A3			П3						
A4			П4						
Баланс			Баланс						

$$f_L = (A1 + 0,5 * A2 + 0,3 * A3) / (П1 + 0,5 * П2 + 0,3 * П3)$$

де А1 — найбільш ліквідні активи;

А2 — швидко реалізовані активи;

А3 — повільно реалізовані активи;

П1 — найбільш термінові зобов'язання;

П2 — короткострокові пасиви;

П3 — довгострокові пасиви.

Загальний показник ліквідності балансу відображає відношення суми всіх ліквідних засобів підприємства до суми всіх платіжних зобов'язань за умови, що різні групи ліквідних засобів і платіжних зобов'язань входять у зазначені суми з ваговими коефіцієнтами, що враховують їхню значущість з погляду термінів надходження коштів і погашення зобов'язань. Даний показник дозволяє порівнювати баланси підприємства, що відносяться до різних звітних періодів, а також баланси різних підприємств і з'ясовувати, який баланс має більш високий рівень ліквідності.

На третьому етапі на основі агрегованого балансу на кінець періоду необхідно скласти прогнозний баланс підприємства («методом відсотка від продажів» та «методом формули»), розрахувати потребу в зовнішньому фінансуванні і розробити план залучення кредитних ресурсів (у разі необхідності).

Таблиця 3.4 – Агрегований баланс підприємства

Показники	Сума, тис. грн
Актив	
Необоротні активи	
Оборотні активи	
Витрати майбутніх періодів	
Баланс	
Пасив	
Власний капітал	
Забезпечення наступних витрат і платежів	
Довгострокові зобов'язання	
Поточні зобов'язання	
Баланс	

Планується збільшення виторгу для парних (непарних) варіантів на 20% (15%). Для забезпечення запланованого обсягу реалізації необхідні додаткові інвестиції в основні засоби. Планується, що вартість основних засобів повинна зрости на 10% (5%), норма розподілення чистого прибутку на дивіденди – 50% (40%).

Таблиця 3.5 – Прогнозний баланс підприємства

Показники	Сума, тис.грн	
	Звітний баланс	Прогнозний баланс
Актив		
Необоротні активи		
Оборотні активи		
Витрати майбутніх періодів		
Баланс		
Пасив		
Власний капітал		
Забезпечення наступних витрат і платежів		
Довгострокові зобов'язання		
Поточні зобов'язання		
Баланс		

Складання прогнозного балансу дозволяє з'ясувати дефіцит джерел коштів фінансування необхідного обсягу активів, тобто необхідну суму зовнішнього фінансування. Розрахувати цю суму можна також за формулою:

$$\Phi_D = OA_{\Phi} * \Delta T_P^B + HA_{\Phi} * \Delta T_P^{HA} - ПЗ * \Delta T_P^B - ROS_{\text{чист.}\Phi} * B_{\text{прогноз}} * \left(1 - \frac{D_{\Phi}}{ЧП_{\Phi}}\right)$$

Φ_D – потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні;

OA_{Φ} – фактична (на кінець звітного року) вартість оборотних активів;

ΔT_P^B – темп приросту виторгу;

HA_{Φ} – фактична вартість необоротних активів;

ΔT_P^{HA} – темп приросту необоротних активів;

ПЗ – фактична сума поточних зобов'язань;

$ROS_{\text{чист.}\Phi}$ – фактичний коефіцієнт чистої рентабельності продажів;

$B_{\text{прогноз}}$ – прогнозна сума виторгу;

D_{Φ} – фактична сума дивідендів;

$ЧП_{\Phi}$ – фактична сума чистого прибутку.

Як видно з формули, потреба у зовнішньому фінансуванні тим більша, чим більші теперішні активи, темп приросту виторгу і норма розподілу чистого прибутку на дивіденди.

При розробці плану залучення зовнішніх джерел фінансування потрібно керуватися «золотим фінансовим правилом» (для фінансування необоротних активів використовувати власний капітал) або «модифікованим золотим фінансовим правилом» (необоротні активи фінансувати з власного капіталу і довгострокових позикових коштів). Це дозволяє узгодити терміни залучення фінансових ресурсів з термінами їхнього вкладення в активи.

Приклад розв'язання задачі:

Агрегований баланс підприємства наведений у таблиці 3. 6.

Фактичний виторг підприємства складає 300 000 грн. Планується збільшення виторгу на 20%. Для забезпечення запланованого обсягу реалізації необхідні додаткові інвестиції в основні засоби. Планується, що вартість основних засобів повинна зрости на 10%. Чиста рентабельність продажів складає 5%, норма розподілення чистого прибутку на дивіденди — 50%.

Таблиця 3.6 - Агрегований баланс на кінець звітного періоду

Показники	Сума, тис. грн
Актив	
Необоротні активи	120 000
Оборотні активи	80 000
Баланс	200 000
Пасив	
Статутний капітал	140 000
Нерозподілений прибуток	5 000
Довгострокові зобов'язання	5 000
Поточні зобов'язання	50 000
Баланс	200 000

Складемо прогнозний баланс із використанням методу відсотку від продажів (таблиця 3.7)

Таблиця 3.7 - Прогнозний баланс

Показники	Сума, тис. грн	
	Звітний баланс	Прогнозний баланс
Необоротні активи	120 000	$120\,000 \cdot 1,1 = 132\,000$
Оборотні активи	80 000 (26,7% виторгу)	$80\,000 \cdot 1,2 = 96\,000$ або $360\,000 \cdot 0,267 = 96\,000$
Баланс	200 000	228 000
Пасив		
Статутний капітал	140 000	140 000
Нерозподілений прибуток	5 000	$5\,000 + 360\,000 \cdot 0,05 \cdot (1 - 0,5) = 14\,000$
Довгострокові зобов'язання	5 000	5 000
Поточні зобов'язання	50 000 (16,67% виторгу)	$50\,000 \cdot 1,2 = 60\,000$ або $360\,000 \cdot 0,167 = 60\,000$
Баланс	200 000	219 000

З прогнозного балансу бачимо, що вартість активів перевищує суму пасивів. Тобто існує потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні, її розмір складатиме: $228\,000 - 219\,000 = 9\,000$ грн.

Визначимо необхідну суму зовнішнього фінансування методом формули:

$$\Phi_d = 80000 * 0,2 + 120000 * 0,1 - 50000 * 0,2 - 360000 * 0,05 * (1 - 0,5) = 9000 \text{ грн.}$$

Таким чином, для забезпечення запланованого обсягу реалізації вимагаються додаткові капіталовкладення в сумі $132\,000 - 120\,000 = 12\,000$ грн. Також необхідний приріст оборотних активів у сумі $16\,000$ грн.

Приріст поточних пасивів ($10\,000$ грн) і нерозподіленого прибутку (9000 грн) не в змозі покрити зростаючі довго- і короткострокові фінансові потреби на $12\,000 + 16\,000 = 28\,000$ грн. У результаті утворюється дефіцит джерел фінансування в сумі $28\,000 - 10\,000 - 9\,000 = 9\,000$ грн.

Складемо план покриття дефіциту джерел фінансування за рахунок залучення кредитних ресурсів. Відповідно до принципу конгруентності необхідно, щоб фінансування необоротних активів здійснювалося винятково з довгострокових джерел. Сума додаткових інвестицій в основні засоби складає $12\,000$ тис. грн. За рахунок нерозподіленого прибутку очікується збільшення власного капіталу на 9000 тис. грн. Таким чином, щоб не допустити погіршення фінансової стійкості, підприємство повинне залучити довгострокові кредити в сумі не менш ніж 3000 грн. Відповідно сума короткострокових кредитів, що будуть використовуватися для формування оборотних активів, складатиме 6000 грн.

На четвертому етапі за вихідними даними балансу підприємства необхідно проаналізувати фінансову стабільність підприємства з погляду забезпеченості запасів «нормальними» джерелами фінансування та надати оцінку фінансової стабільності підприємства, зробити висновки про рівень фінансової стабільності. Схему аналізу забезпеченості запасів економічно обґрунтованими джерелами фінансування наведено у таблиці 3.8

Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено систему показників, що характеризують фінансову стабільність підприємства. Ці показники поділяють на два класи.

До першого класу відносять показники зі встановленими нормативними значеннями (усі перелічені показники ліквідності та платоспроможності); до другого класу — показники, без установлених нормативних значень (показники рентабельності, ефективності управління, ділової активності).

Таблиця 3.8 – Схема аналізу забезпеченості запасів економічно обґрунтованими джерелами фінансування

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення	
			тис.грн.	темп зростання, %
1. Власний капітал				
2. Необоротні активи				
3. Власні оборотні кошти (1-2)				
4. Довгострокові кредити і позики				
5. Робочий капітал (3+4)				
6. Короткострокові кредити і позики				
7. Кредиторська заборгованість за товарними операціями				
8. Загальна сума «нормальних» джерел формування запасів (5+6+7)				
9. Загальна величина запасів				
10. Надлишок (+), дефіцит (-) власних оборотних коштів (3-9)				
11. Надлишок (+), дефіцит (-) «нормальних» джерел формування запасів (8-9)				
12. Тип фінансової ситуації за ступенем стійкості				

Основні показники фінансової стабільності:

1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу:

[власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)] : [загальна сума господарських коштів (валюта балансу)].

Цей коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Що вищим є значення цього показника, то більше підприємство є фінансово стійким, стабільним і незалежним від зовнішніх кредиторів. Доповненням до цього показника є коефіцієнти концентрації залученого (позичкового) капіталу — їх сума має дорівнювати 1 (або 100 %). Щодо рівня залучення позичених коштів у зарубіжній практиці існують різні думки. Найбільш поширено таку: частка власного капіталу має бути не меншою за 0,6 (60 %). У підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори вкладають охочіше кошти, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів. Проте це не скрізь так: японським компаніям, наприклад, властива висока частка залученого капіталу (до 80 %). А значення цього показника в Японії в середньому на 58 % вище, ніж, наприклад, в американських корпораціях. Це пояснюється тим, що інвестиції там мають різну природу: у США основний потік інвестицій надходить від населення, в Японії — від банків. Високе значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу свідчить про велику міру довіри до корпорації з боку банків, а значить, і про фінансову надійність. Низьке значення цього коефіцієнта свідчитиме про неспроможність отримати кредити в банку, що є певною пересторогою для інвесторів і кредиторів.

2. Коефіцієнт фінансової залежності:

[валюта балансу] : [власний капітал (підсумок розділу 1 пасиву)].

Цей коефіцієнт є оберненим до коефіцієнта концентрації власного капіталу. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до одиниці (або 100 %), то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство, якщо перевищує одиницю — навпаки.

Наприклад, якщо значення цього коефіцієнта 1,25, то це означає, що в кожній 1,25 грн, вкладеній в активи підприємства, 25 коп. десь позичено.

3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу:

[власні кошти (2 розділ активу)]: [власний капітал (підсумок розділу 1 пасиву балансу)].

Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку частину вкладено в оборотні кошти, а

яку — капіталізовано. Значення цього показника може змінюватися залежно від структури капіталу і галузевої належності підприємства (норматив — 0,4 ... 0,6).

4. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень:

[довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву балансу)] : [необоротні активи (підсумок 1 розділу активу балансу)].

5. Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів:

[довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву)]: [довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву) + власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву)].

Він характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника в динаміці — негативна тенденція, яка означає, що підприємство дедалі більше залежатиме від зовнішніх інвесторів.

6. Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів:

[залучений капітал (підсумок 3 розділу пасиву балансу) + короткострокові кредити банків (у 4 розділі пасиву)] : [власний капітал (підсумок 1 розділу пасиву балансу)].

Цей коефіцієнт є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства.

Якщо значення цього показника 0,178, то це означає, що на кожну 1 грн власних коштів припадає 17,8 коп. позичених. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне зниження фінансової стійкості, і навпаки.

7. Коефіцієнт структури залученого капіталу:

[довгострокові зобов'язання (3 розділ пасиву)] : [залучений капітал (4 розділ пасиву) / (поточні зобов'язання)].

8. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами розраховують як відношення власних оборотних коштів до всієї величини оборотних коштів:

[(розділ 2 активу балансу) – (4 розділ пасиву «Поточні зобов'язання»)] : [2 розділ активу балансу].

Мінімальне значення цього показника — 0,1. Коли показник опускається за це значення, то структура визнається незадовільною, а підприємство —

неплатоспроможним. Збільшення величини показника свідчить про непоганий фінансовий стан підприємства і його спроможність проводити незалежну фінансову політику.

9. Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів розраховується як відношення необоротних коштів до власного капіталу (розділ 1 активу балансу /розділ 1 пасиву). Він характеризує рівень забезпечення необоротних активів власними коштами. Приблизне значення цього показника — 0,5 ... 0,8. Якщо показник має значення менше за 0,5, то це свідчитиме про те, що підприємство має власний капітал в основному для формування оборотних коштів, що, як правило, розцінюють негативно. За значення цього показника більшого за 0,8 роблять висновки про залучення довгострокових позик і кредитів для формування частини необоротних активів, що є цілком виправданим для будь-якого підприємства.

10. Коефіцієнт відношення виробничих активів і вартості майна:

[виробничі активи (основні засоби, виробничі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво) + розділ 3-й активу «Витрати майбутніх періодів»] : [балансова вартість майна].

Мінімальне нормативне значення цього показника 0,5. Вищий показник свідчить про збільшення виробничих можливостей підприємства.

11. Коефіцієнт окупності відсотків за кредити:

[чистий прибуток + витрати на виплату відсотків] : [витрати на виплату відсотків за кредити].

Він показує, скільки разів протягом року підприємство заробляє кошти для оплати відсотків і характеризує рівень захищеності кредиторів. Цей коефіцієнт має бути не меншим за 3.

Для оцінки фінансової стабільності підприємства використовують також коефіцієнти стабільності економічного зростання і чистої виручки. Для цих показників нормативів не встановлено.

12. Коефіцієнт стабільності економічного зростання розраховують як відношення різниці між чистим прибутком (П) і дивідендами, що їх виплачено акціонерам (ДА), до власного капіталу (ВК):

$$K_{c.e.zp} = (П - ДА) : ВК.$$

Розрахований коефіцієнт економічного зростання порівнюють із коефіцієнтом за попередній звітний період, а також з аналогічними підприємствами. Цей коефіцієнт характеризує стабільність одержання прибутку, який залишається на підприємстві для його розвитку та створення резерву.

Якщо цей коефіцієнт становитиме, наприклад, 0,185, то це означає, що прибуток у розмірі 18,5 % власного капіталу за рік направлено на розвиток і створення резервів підприємства.

13. Коефіцієнт чистої виручки розраховують як відношення суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань до виручки від реалізації, продукції і послуг.

Аналіз фінансової стійкості підприємства.

Забезпеченість запасів призначеними для них джерелами засобів є основним показником, що визначає фінансову стійкість підприємства.

У загальному випадку для характеристики джерел формування запасів і витрат використовуються наступні показники:

наявність власних засобів, рівна різниці величини джерел власних засобів і величини основних засобів і вкладень;

наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат, отримуване з попереднього показника збільшенням на суму забезпечення майбутніх виплат і платежів, довгострокових кредитів і позикових засобів;

загальна величина основних джерел формування запасів і витрат, рівна сумі попереднього показника і величини короткострокових кредитів і позикових засобів (до яких в даному випадку не приєднуються позики, не погашені в строк).

Зіставлення величини запасів і витрат із загальною величиною основних джерел їх формування дозволяє класифікувати фінансові ситуації по ступеню їх стійкості.

Загальна величина джерел покриття запасів і витрат може бути розрахована таким чином:

$$C^C + C^{DK} - F + C^{KK} = P_K + C^{KK}$$

де C^C – джерела власних засоби, грош. од.,

C^{DK} – довгострокові позикові джерела засобів, грош. од.,

F – величина основних засобів і вкладень, грош. од.,

C^{KK} - кредити банків під товарно-матеріальні цінності (з урахуванням кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, зарахованої банком при кредитуванні), грош. од.,

P_K – робочий капітал (власні оборотні кошти).

Тобто, джерелами покриття запасів і витрат є власні оборотні кошти (робочий капітал) і кредити банків під товарно-матеріальні цінності (з урахуванням кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, зарахованої банком при кредитуванні).

Власні оборотні кошти або робочий капітал (P_K) є тією частиною

оборотних активів, яка фінансується за рахунок власних засобів і довгострокових зобов'язань. Іншими словами, це величина, на яку загальна сума оборотних коштів перевищує суму короткострокових зобов'язань. Його величина відповідно до нової форми звітності, може бути знайдена відніманням підсумку розділу IV пасиву з підсумку розділу II активу або відніманням від суми підсумків розділів I, II і III пасиву підсумку розділу I активу балансу.

Відмітимо, що негативне значення R_k свідчить про незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами.

Частина короткострокових кредитів Kt , приведених в балансі (ф. 1 стор. 500), не призначена для формування запасів і їх видають під товари відвантажені. При цьому, для покриття запасів використовується частина кредиторської заборгованості, зарахованої банками при кредитуванні. Названі величини в балансі не відображаються, але для них можливо оцінити верхні межі. Кредити під товари відвантажені обмежені зверху дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги (ф.1 стр.160), а кредиторська заборгованість, зарахована банками при кредитуванні, не перевищує сум заборгованості за товари і послуги (ф.1 стр.530) і заборгованості по авансах отриманим (ф. 1 стр.540). Таким чином, величину S_{kk} можна визначити як:

$$S_{kk} = Kt + (K_{тов} + K_{ав}) - D_{тов}$$

де $K_{тов}$, $K_{ав}$ - відповідно кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги і заборгованість по отриманих авансах, тис. грн.;

$D_{тов}$ - дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.

Виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1. **Абсолютна стійкість** фінансового стану (зустрічається рідко і представляє крайній тип фінансової стійкості). Вона задається умовою

$$Z < P_k + C^{KK},$$

де Z – величина запасів і витрат, грош. од.

Величина запасів і витрат по П(С) БУ визначається підсумовуванням стр.100÷140.

2. **Нормальна стійкість** (платоспроможність, що гарантує його) характеризується співвідношенням:

$$Z = P_k + C^{KK}$$

3. **Нестійкий фінансовий стан** (зв'язано з порушенням платоспроможності, при якому проте зберігається можливість відновлення рівноваги)

$$Z \leq P_k + C^{KK} + C^O$$

де $З$ - джерела, що ослаблюють фінансову напруженість (тимчасово вільні засоби резервного і спеціальних фондів; перевищення нормальної кредиторської заборгованості над дебіторською; кредити банків на тимчасове поповнення оборотних коштів та інші).

4. Кризовий фінансовий стан (при якому підприємство знаходиться на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість підприємства не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик)

$$З > P_K + C^{KK}$$

В цьому випадку недолік засобів заповнюється величиною неплатежів, а саме: заборгованістю по заробітній платі; позиками банків, неоплаченими в строк, простроченою заборгованістю постачальникам; недоїмками до державного бюджету і так далі.

Кожен з 4-х типів фінансової стійкості характеризується набором однотипних показників. До них відносяться:

- **коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат джерелами засобів**

$$K = \frac{P_K + C^{KK}}{З} \quad \text{чи}$$

$$K = \frac{P_K + C^{KK} + C^0}{З}$$

Друга формула використовується, якщо фінансовий стан оцінюється як нестійке.

- **надлишок (+) або недолік (-) засобів для формування запасів і витрат**

$$\Delta = P_K + C^{KK} - З, \quad \text{чи} \quad \Delta = P_K + C^{KK} + C^0 - З$$

- **надлишок або недолік засобів на 1 грош. од. запасів**

$$Z = \frac{\Delta}{З}$$

На п'ятому етапі необхідно дати оцінку ліквідності і платоспроможності підприємства за допомогою системи відносних показників (коефіцієнтів абсолютної ліквідності, критичної ліквідності, поточної ліквідності) та зробити висновки.

Оцінка ліквідності активів підприємства.

Для оцінки платоспроможності підприємства використовуються три відносні показники ліквідності, що розрізняються набором ліквідних засобів, що розглядаються як покриття короткострокових зобов'язань.

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)

Даний коефіцієнт рівний відношенню величини найбільш ліквідних активів до суми найбільш термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.

Під найбільш ліквідними активами маються на увазі грошові кошти підприємства і короткострокові цінні папери.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину короткострокової, заборгованості підприємство може погасити найближчим часом. Нормальне обмеження для даного показника не менше 0,2

$$K_{ал} = \frac{\phi.1 \cdot \sum стр.220 \div 240}{\phi.1 \cdot стр.620}$$

Він характеризує платоспроможність підприємства на дату складання балансу. Даний показник дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, яку підприємство може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості і реалізації інших активів.

Теоретично значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2...0,3. На практиці ж значення бувають значно нижчими, і за цим показником не можна відразу робити негативні висновки про здатність підприємства негайно погасити свої борги, тому що малоймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'являли б йому свої вимоги. У той же час занадто високе значення показника абсолютної ліквідності свідчить про нераціональне використання фінансових ресурсів;

2. Для обчислення **коефіцієнта критичної ліквідності Ккл** (інша назва - проміжний коефіцієнт покриття) до складу ліквідних засобів в чисельник відносного показника включаються дебіторська заборгованість і інші активи. При визначенні величини ліквідних засобів, що враховуються, в чисельнику показника виходить з підсумку розділу II активу (тобто стор. 260) відняти $\sum стр.100 \div 140$.

Цей коефіцієнт характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, рівний середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Він відбиває прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами і характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, що дорівнює середній тривалості обороту дебіторської заборгованості. Теоретичне значення коефіцієнта оцінюється на рівні 0,7...1.

3. **Коефіцієнт поточної ліквідності Кпл або коефіцієнт покриття** рівний відношенню вартості всіх оборотних коштів підприємства до величини короткострокових зобов'язань і показує платіжні можливості підприємства, що оцінюються за умови не тільки своєчасних розрахунків з дебіторами і сприятливої реалізації готової продукції, але і продажу у разі потреби інших елементів матеріальних оборотних коштів. Тому, до складу ліквідних засобів слід включити також запаси і витрати.

Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства забезпечити свої поточні зобов'язання з найбільш легко реалізованої частини активів — оборотних коштів. Цей коефіцієнт дає найбільш загальну оцінку ліквідності активів. Оскільки

поточні зобов'язання підприємства погашаються в основному за рахунок поточних активів, для забезпечення нормального рівня ліквідності необхідно, щоб вартість поточних активів перевищувала суму поточних зобов'язань. Нормальним значенням даного коефіцієнта вважається 1,5...2,5, але не менш 1. Однак на його рівень впливає галузева приналежність підприємства, структура запасів, тривалість виробничого циклу й інші фактори. Значення коефіцієнта, що дорівнює 1, припускає рівність поточних активів і пасивів. Однак якщо взяти до уваги, що ступінь ліквідності різних елементів поточних активів істотно відрізняється, можна допустити, що не всі активи будуть негайно реалізовані, у результаті чого можлива загроза погіршення фінансового стану підприємства

Рівень коефіцієнта покриття залежить від галузі виробництва, тривалості виробничого циклу, структури запасів і витрат і ряду інших чинників. Нормальним для нього вважається обмеження

$$K_n = \frac{\phi \cdot \text{стр} \cdot 260}{\phi \cdot 1 \cdot \text{стр} \cdot 620} \geq 1$$

На шостому етапі необхідно виконати прогноз платоспроможності на основі коефіцієнтів відновлення (втрати) платоспроможності, Альтмана і Бівера.

Підставою для визнання структури балансу незадовільною, а підприємства — неплатоспроможним, є наявність однієї з наступних ситуацій:

- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду має значення менш 1,5;
- коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами на кінець звітного періоду має значення нижче від 0,1.

Рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства — неплатоспроможним приймається з урахуванням наявності реальної можливості підприємства відновити платоспроможність або реальної можливості втратити її протягом певного періоду часу. Тому в систему критеріїв оцінки структури балансу включений коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності, що характеризує наявність у підприємства можливості відновити (або втратити) через певний період часу свою платоспроможність.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності K_v розраховується, якщо хоча б один з наведених вище коефіцієнтів має значення нижче нормативного. Він визначається за період, що дорівнює шести місяцям, за такою формулою:

$$K_v = \frac{K_{п.л.1} + \frac{6}{T} * (K_{п.л.1} - K_{п.л.0})}{2}$$

де $K_{нл1}$ — значення коефіцієнта поточної ліквідності наприкінці звітного періоду;

$K_{нл0}$ — значення коефіцієнта поточної ліквідності на початок звітного періоду;

6 — період відновлення платоспроможності в місяцях;

T — тривалість звітного періоду в місяцях.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення більше 1,

свідчить про наявність у підприємства реальної можливості відновити платоспроможність протягом півроку. Значення коефіцієнта нижче 1 свідчить про те, що в підприємства в найближчі шість місяців відсутня реальна можливість відновити платоспроможність.

Якщо коефіцієнт покриття має значення не менш як 1,5, а коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами дорівнює 0,1 або перевищує цей рівень, розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності за період, що дорівнює трьом місяцям. Формула розрахунку аналогічна коефіцієнту відновлення платоспроможності. Коефіцієнт втрати платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства не втратити платоспроможність у найближчі **три місяці**. Коефіцієнт втрати платоспроможності, що приймає значення менш 1, характеризує наявність реальної загрози втрати платоспроможності.

Для оцінки можливості банкрутства можуть використовуватися інтегральні показники. У світовій практиці найчастіше використовується індекс Альтмана. Для розрахунку індексу відібрано п'ять найбільш значущих для прогнозу банкрутства показників, які характеризують в загальному вигляді прибутковість капіталу і його структуру з різноманітних позицій. Індекс Альтмана (Z) розраховується по формулі:

$$Z = 3,3 * K1 + 1 * K2 + 0,6 * K3 + 1,4 * K4 + 1,2 * K5$$

де Z – функція від K1. . . K5

3,3. . . 1,2 – коефіцієнти регресії, які характеризують кількісний вплив на Z кожного включеного в модель показника при фіксованому положенні інших

K1 – прибутковість загального капіталу, розрахована на базі показника балансового прибутку (характеризує загальну рентабельність підприємства)

$$K1 = \frac{\text{Прибыль} \cdot \text{до} \cdot \text{выплаты} \cdot \text{процентов} \cdot \text{и} \cdot \text{налогов}}{\text{Все активы}}$$

K2 – прибутковість на базі чистої виручки від реалізації

$$K2 = \frac{\text{Выручка} \cdot \text{от} \cdot \text{реализации}}{\text{Все активы}}$$

K3 – коефіцієнт співвідношення власного капіталу за ринковою оцінкою і позикового, тобто

$$K3 = \frac{\text{Собственный капитал(уставный капитал)}}{\text{Заемный капитал}}$$

У західному трактуванні коефіцієнт визначається відношенням ринкової вартості звичайних і привілейованих акцій до всіх пасивів. В умовах України як

величина власного капіталу при розрахунку коефіцієнта приймається величина статутного капіталу.

К4 – коефіцієнт співвідношення реінвестованого доходу і загального капіталу

$$K4 = \frac{\text{Реинвестиванная \cdot прибыль}}{\text{Всего \cdot активов}} = \frac{\text{Нераспределенная \cdot прибыль}}{\text{Всего \cdot активов}}$$

К5 - коефіцієнт співвідношення власного оборотного і загального капіталу

$$K5 = \frac{\text{Рабочий капитал \cdot (собственные \cdot оборотные \cdot средства)}}{\text{Все активы}}$$

Розраховане Альтманом критичне значення індексу Z рівне 2,675. Для визначення можливості банкрутства зіставляється розраховане для кожного підприємства значення з критичним (2,675).

Якщо Z розрахункове більше критичного, то підприємство має достатньо стійке положення; якщо воно нижче критичного, існує можливість банкрутства.

Ступінь можливості банкрутства на підставі індексу Альтмана може бути деталізована залежно від його рівня (див. табл. 3.9).

Таблиця 3.9 - Ступінь вірогідності банкрутства по індексу Альтмана

Значення індексу	Ступінь вірогідності банкрутства
1,8 і нижче	дуже висока
1,81-2,7	середня
2,7-2,99	вірогідність невелика
2,99 і вище	вірогідність нікчемна

Для своєчасного визначення формування незадовільної структури балансу, що в перспективі може призвести до неплатоспроможності, для прибутково працюючого підприємства використовується коефіцієнт Бівера. Цей коефіцієнт характеризує спроможність підприємства генерувати приплив коштів у достатньому обсязі для погашення зобов'язань й являє собою відношення припливу коштів до загальної суми заборгованості:

$$K_B = \frac{\text{Чистий прибуток} + \text{амортизація}}{\text{Позиковий капітал}}$$

Відповідно до «Методичних рекомендацій з виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства», що затверджені наказом Мінекономіки України від 17.01.2001 р. № 10, якщо значення цього показника протягом тривалого часу (1,5-2 року) не перевищує 0,2, це свідчить про формування незадовільної структури балансу. Орієнтовне (рекомендоване) значення коефіцієнта Бівера за міжнародними стандартами перебуває в інтервалі $0,17 \div 0,4$.

4.2 ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ ТА ТЕСТИ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТА З ОВОЛОДІННЯ НИМ МАТЕРІАЛОМ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

1. Розкрийте сутність мислення. Охарактеризуйте стадії процесу мислення. Визначте поняття об'єкту та суб'єкту пізнання.
2. Визначте предмет економічного аналізу. Системність та комплексність економічного аналізу (ЕА).
3. Охарактеризуйте етапи розвитку ЕА. Розкрийте його зміст.
4. Визначте основні задачі ЕА та стисло охарактеризуйте їх. Зв'язок ЕА та суміжних наук.
5. Визначте метод ЕА. Розкрийте його характерні властивості.
6. Визначте умови застосування та дайте характеристику абсолютних, відносних, середніх величин, зіставлення, групувань
7. Розкрийте зміст індексного методу та методу ланцюгових підстановок.
8. Розкрийте зміст балансового методу, методу абсолютних та відносних різниць.
9. Розкрийте основні принципи формування раціонального потоку інформації в ЕА. Охарактеризуйте основні джерела аналізу господарської діяльності підприємств.
10. Визначте основні положення підготовки вихідних аналітичних даних аналізу. Дайте характеристику системи показників, що використовуються в ЕА.
11. Дайте загальну характеристику математичних засобів аналізу та визначте основні вимоги до ЕА, що обумовлені застосуванням математичних засобів.
12. Розкрийте основні етапи економіко-математичного моделювання.
13. Дайте характеристику основних типів детермінованих факторних систем та основних прийомів їх моделювання.
14. Розкрийте сутність стохастичного моделювання факторних систем. Охарактеризуйте передумови стохастичного моделювання.
15. Розкрийте сутність методу диференціального числення впливу факторів на зміну результативного показника.
16. Розкрийте сутність методу простого додавання нерозкладного залишку та методу зважених кінцевих різниць. Їх недоліки.
17. Розкрийте сутність логарифмічного методу визначення впливу факторів на зміну результативного показника. Його недоліки та переваги.
18. Розкрийте сутність комплексної оцінки діяльності підприємств. Дайте характеристику методу сум, геометричної середньої та коефіцієнтів.
19. Дайте характеристику засобам розрахунку інтегрального показника комплексної оцінки діяльності підприємств методами суми місць та відстаней.
20. Розкрийте сутність комплексного підходу до аналізу господарської діяльності. Дайте характеристику змісту етапів системного аналізу.
21. Визначте поняття резервів та факторів виробництва та дайте їх характеристику.

22. Дайте характеристику комплексному підходу аналізу господарської діяльності. Схема формування узагальнюючих показників господарської діяльності підприємств.

23. Дайте характеристику груп показників організаційно-технічного рівня (ОТР) виробництва. Визначте різницю між показниками ОТР та показниками економічної ефективності підвищення ОТР. Показники ефективності підвищення ОТР.

24. Дайте характеристику основних завдань аналізу обсягу виробництва продукції. Визначте основні показники, що застосовуються для оцінки виконання плану за обсягом продукції. Розкрийте зміст використання показників чистої та нормативно-чистої продукції

25. Визначте сутність та охарактеризуйте методику аналізу виконання плану за номенклатурою та структурою.

26. Дайте характеристику основним завданням аналізу використання засобів праці. Схема формування та аналізу показників та факторів використання засобів праці.

27. Дайте характеристику показникам, що визначають ступінь ефективності використання засобів праці, а також екстенсивність та інтенсивність праці найважливіших груп устаткування. Вплив використання засобів праці на обсяг продукції

28. Дайте характеристику основним завданням аналізу використання предметів праці та показників, що визначають ефективність використання матеріальних ресурсів. Факторні моделі впливу використання предметів праці на обсяг продукції.

29. Дайте характеристику схемі формування та аналізу показників та факторів використання предметів праці.

30. Дайте характеристику основним завданням аналізу використання праці та заробітної плати. Показники, що характеризують ефективність використання праці. Визначте засоби розрахунку економії фонду заробітної плати, у тому числі з урахуванням коефіцієнту змінних виплат.

31. Дайте характеристику схемі формування та аналізу показників та факторів використання праці. Зв'язок показників продуктивності та трудомісткості праці.

32. Дайте характеристику основним завданням аналізу собівартості продукції. Визначте основні фактори, що впливають на показник витрат на 1 грн. продукції.

33. Розкрийте сутність маржинального аналізу та дайте характеристику основним показникам, що використовуються в методі директ-костінг.

34. Розкрийте основні етапи аналізу використання авансованих виробничих фондів та дайте характеристику показникам оцінки ефективності відтворення основних виробничих фондів.

35. Розкрийте сутність методики розрахунків факторних впливів на прибуток від реалізації продукції.

36. Визначте найбільш важливі показники фінансових результатів та завдання їх аналізу. Охарактеризуйте їх розрахунки та зміст. Дайте пояснення сутності “горизонтального”, “вертикального” та “трендового аналізу”.

37. Визначте завдання аналізу фінансового стану. Сутність поняття “фінансовий стан”. Принципи побудови агрегованого (аналітичного) балансу.

38. Визначте показники характеристики джерел формування запасів та витрат. Класифікації фінансових ситуацій по ступеню їх усталеності та показники фінансової усталеності.

39. Дайте характеристику основних груп відносних фінансових коефіцієнтів. Визначте сутність показників оцінки прибутковості підприємства, ефективності управління та ділової активності. Пояснення проілюструйте прикладами.

40. Розкрийте сутність показників ринкової усталеності. Дайте характеристику основних з них.

41. Розкрийте сутність показників оцінки ліквідності активів підприємства. Дайте характеристику основних з них. Їх роль в оцінці платоспроможності підприємства.

42. Визначте основні умови визнання структури балансу незадовільною, а підприємства - неплатоспроможним (банкрутом).

43. Наведіть визначення функціонально-вартісного аналізу (ФВА) і розкрийте його сутність. Назвіть цілі ФВА й основні способи зниження витрат на одиницю корисного ефекту.

44. Назвіть завдання і принципи ФВА. Розкрийте зміст принципів ФВА.

45. Розкрийте сутність функціонального підходу.

46. Функція як основне поняття ФВА. Наведіть основні правила формулювання функцій.

47. Наведіть основні класифікації функцій у ФВА.

48. Назвіть основні види моделей, застосовуваних у ФВА. Дайте їхню коротку характеристику.

49. Розкрийте зміст методу FAST, його достоїнства і недоліки.

50. Дайте визначення і назвіть основні принципи побудови функціональної моделі. Її відмінність від діаграм функцій.

51. Назвіть основні оцінні процедури ФВА. Розкрийте сутність методу попарного порівняння, застосовуваного при експертних оцінках.

52. Викладіть метод розміщення пріоритетів, застосовуваних при експертних оцінках.

53. Визначення значимості і відносної важливості функцій. Розходження цих понять.

54. Назвіть і охарактеризуйте методи оцінки якості виконання функцій. Одиничні і комплексні показники якості.

55. Розкрийте сутність аналізу надмірності і недостатності функціональних можливостей виробу.

56. Види витрат, що виникають на різних етапах життєвого циклу виробу. Поняття функціонально-необхідних витрат.

57. Назвіть основні методи функціонально-вартісної оцінки варіантів окремих рішень по кожній основній функції. У чому полягає сутність методу структурної аналогії, застосовуваного для вартісної оцінки виробу в цілому?

58. Назвіть основні методи аналізу витрат на здійснення функцій. Дайте характеристику методу ABC, методу найпростіших рішень і методу встановлення пропорцій.

59. Назвіть основні методи аналізу витрат на здійснення функцій. Дайте характеристику методу зіставлення витрат і значимості функцій і методу дослідження факторів зниження витрат на функції.

60. Назвіть критерії вибору варіанта при ФВА й основні вимоги, яким повинні задовольняти дані критерії.

ТЕСТИ

Тести одиничного вибору

1. Сутність мислення полягає в:
 - а. Відбитку спільних властивостей, диференціації й угрупованні властивостей явищ і показників.
 - б. Оцінці дій людини, як суб'єкта пізнання.
 - в. Побудові економічних моделей.
 - г. Практичним вивченні явищ природи і громадського життя.
2. Стадія наукової абстракції процесу мислення включає:
 - а. Збір фактів, що вимагаються, і їх попередній теоретичний аналіз.
 - б. Формування варіантів теоретичних суджень і вибір оптимального варіанта.
 - в. Розроблення практичних пропозицій.
 - г. Написання монографій, статей, що узагальнюють теоретичні розробки.
3. Системність економічного аналізу припускає:
 - а. Дослідження об'єкта як відособленої одиниці, що складається з окремих елементів.
 - б. Розгляд об'єкта, як частини системи більш високого рівня, вивчення взаємозв'язку складових елементів.
 - в. Розгляд об'єкта як єдиного неподільного цілого.
 - г. Розкриття пропорцій господарського розвитку.
4. Комплексність економічного аналізу припускає:
 - а. Застосування економіко-математичних моделей і інтегральних показників оцінювання рівня об'єкта.
 - б. Розгляд об'єкта з обліком множини характеристик і з різних сторін.
 - в. Обов'язковий облік у ході аналізу фінансових і технічних характеристик об'єкта.
 - г. Розгляд соціальних чинників, що впливають на зміну характеристик об'єкта.

5. Проблемний характер економічного аналізу означає:

- а. Гласність обліку і постійний контроль результатів діяльності суб'єктів, що господарюють.
- б. Комплексне використання економічної інформації.
- в. Сувору логічну послідовність у вивченні основних елементів виробничого процесу, його умов і чинників.
- г. Поглиблення аналізу діяльності внутрішніх підрозділів підприємств.

6. Зміст економічного аналізу складають:

- а. Вивчення особливостей економічної системи підприємства конкретної галузі
- б. Кількісний вимір впливу різних виробничих чинників.
- в. Дослідження економічних процесів у їхньому взаємозв'язку, визначення невикористаних внутрішньогосподарських резервів.
- г. Вивчення технології виробництва.

7. До задач економічного аналізу можна віднести:

- а. Розрахунок економічних нормативів і їхнє впровадження в господарську практику
- б. Проведення розрахунків по визначенню техніко-економічних показників підприємства.
- в. Визначення економічної ефективності використання ресурсів підприємства, виявлення і вимір внутрішніх резервів.
- г. Розробку управлінських рішень.

8. Характерними рисами методу економічного аналізу є:

- а. Використання стохастичних і факторних моделей.
- б. Вивчення умов і чинників виробництва і впливу на них об'єктивних економічних процесів.
- в. Використання системи показників, що характеризують господарську діяльність, вивчення причин зміни показників і вимір взаємозв'язку між ними.
- г. Зв'язок із суміжними науками, використання прийомів і підходів, розроблених у рамках суміжних наук.

9. Відносні величини використовуються в економічному аналізі:

- а. У випадку відсутності даних про абсолютні величини, що характеризують явища.
- б. При численні усереднених даних про явище.
- в. При аналізі явищ динаміки, структурного порядку і показників інтенсивності.
- г. Для класифікації явищ і процесів.

10. Середні величини використовуються в економічному аналізі:

- а. З метою обмеження кількості показників при проведенні економічних розрахунків.

б. З ціллю узагальнення сукупності однорідних показників для їхнього подальшого порівняння по різних об'єктах і періодах.

в. Як база для розрахунків відносних величин і проведення порівняння й групування.

11. Використання індексного методу припускає виконання правила:

а. При визначенні впливу кількісного чинника якісний фіксується на базисному рівні.

б. При визначенні впливу кількісного чинника якісний фіксується на звітному рівні.

в. При визначенні впливу якісного чинника кількісний фіксується на базисному рівні.

12. Метод ланцюгових підстановок перебуває в:

а. У послідовній заміні планової величини одного зі співмножників фактичною його величиною, всі інші показники при цьому вважаються незмінними.

б. Послідовному множенні приросту досліджуваного чинника на базову величину чинників, розташованих у моделі справа від нього.

в. Множенні відносних відхилень досліджуваних факторних показників на базові величини інших чинників.

13. Алгоритм способу абсолютних різниць записується у виді:

а.	$Y = abc$	б.	$Y = abc$	в.	$Y = abc$
	$\Delta Ya = \Delta a * b_0 * c_0$		$\Delta Ya = \frac{Y_0 * \Delta a \%}{100}$		$\Delta Ya = \Delta a * b_1 * c_1$
	$\Delta Yb = a_1 * \Delta b * c_0$		$\Delta Yb = \frac{(Y_0 + \Delta Ya) * \Delta b \%}{100}$		$\Delta Yb = a_0 * \Delta b * c_1$
	$\Delta Yc = a_1 * b_1 * \Delta c$		$\Delta Yc = \frac{(Y_0 + \Delta Ya + \Delta Yb) * \Delta c \%}{100}$		$\Delta Yc = a_1 * b_1 * \Delta c$

14. Методи математичної статистики використовуються в економічному аналізі:

а. У економічних розрахунках при обґрунтуванні потреб у ресурсах.

б. При оцінці напруженості планових завдань і визначенні груп ресурсів, що лімітують.

в. При вивченні економічних явищ як складних систем із погляду законів управління.

г. При вивченні взаємозв'язків явищ із метою виявлення резервів виробництва і побудови прогнозних моделей показників.

15. До групи точних математичних методів, використовуваних в економічному аналізі, відносять методи:

а. Алгоритм яких дозволяє одержати єдине рішення по заданому критерію

б. Алгоритм яких дозволяє одержати множину рішень, але по визначеному заданому критерію.

в. Алгоритм яких дозволяє одержати єдине рішення по заданому критерію або без нього.

16. Остаточним критерієм якості економіко-математичної моделі є:

- а. Простота здійснення прогнозу по запропонованій моделі.
- б. Відповідність результатів і висновків реальним умовам і економічній змістовності отриманих оцінок.
- в. Збіг (близькість) реальних даних і даних отриманих при іспиті моделі.
- г. Можливість здійснення розрахунків із використанням обчислювальної техніки, точність оцінок, облік моделлю умови обмеженості ресурсів.

17. Передумовами детермінованого моделювання є:

- а. Можливість скласти сукупність спостережень.
- б. Можливість побудови тотожного перетворення вихідної формули показника.
- в. Наявність методів, що дозволяють виявити кількісні параметри зв'язків економічних показників.
- г. Відповідність використовуваних математичних засобів сутності розглянутого явища.

18. Передумовами стохастичного моделювання є:

- а. Можливість скласти сукупність спостережень; наявність методів, що дозволяють виявити кількісні параметри зв'язків економічних показників.
- б. Можливість побудови тотожного перетворення вихідної формули показника.
- в. Можливість кількісного виміру показників, що входять у факторну систему.
- г. Можливість проведення якісного теоретичного аналізу при вивченні взаємозв'язків явищ і показників.

19. Аддитивна модель характеризується наступною формулою:

$$а. y = (\sum X_i / X_{i+1})$$

$$в. y = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{\sum_{i=1}^m X_i};$$

$$б. y = \sum X_i;$$

$$г. y = \prod X_i$$

20. Мультипликативна модель характеризується наступною формулою:

$$а. y = (\sum X_i / X_{i+1})$$

$$в. y = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{\sum_{i=1}^m X_i};$$

$$б. y = \sum X_i;$$

$$г. y = \prod X_i$$

21. Кратна модель характеризується наступною формулою:

а. $y = e^{1/x}$

в. $y = \Pi X_i$;

б. $y = \sum X_i$;

г. $y = (\sum X_i / X_{i+1})$

22. Метод подовження факторної системи можна представити у вигляді:

а. Вихідна модель - $y = a_1/a_2$,

Перетворення - $y = (a_1bcd...)/(a_2bcd...)$,

Кінцева факторна система $y = \Pi x_i$

б. Вихідна модель - $y = a_1/a_2$,

Перетворення - $a_1 = a_{11} + a_{12} + \dots + a_{1n}$

Кінцева факторна система $y = \sum x_i$

23. Метод диференціального числення, застосовуваний при аналізі впливу чинників на зміну результативного показника, характеризується залежностями:

а. $\Delta Z_x = Y_0 * \Delta X$;

$\Delta Z_y = X_0 * \Delta Y$;

б. $\Delta Z_x = Y_1 * \Delta X$;

$\Delta Z_y = X_0 * \Delta Y$;

в. $\Delta Z_x = Y_0 * \Delta X + \Delta X \Delta Y / 2$;

$\Delta Z_y = X_0 * \Delta Y + \Delta X \Delta Y / 2$;

г. $\Delta Z_x = K * Lg (X_1 / X_0)$;

$\Delta Z_y = K * Lg (Y_1 / Y_0)$.

де X -кількісний чинник;

Y -якісний чинник.

24. Метод розширення факторної системи можна представити у вигляді:

а. Вихідна модель - $y = a_1/a_2$,

Перетворення - $y = (a_1bcd...)/(a_2bcd...)$,

Кінцева факторна система $y = \Pi x_i$

б. Вихідна модель - $y = a_1/a_2$,

Перетворення - $a_1 = a_{11} + a_{12} + \dots + a_{1n}$

Кінцева факторна система $y = \sum x_i$

25. Якщо при використанні факторних моделей застосовується перетворення вигляду $y = (a_1bcd...)/(a_2bcd...)$, то використовується наступний прийом моделювання:

а. Метод подовження факторної системи.

б. Метод розширення факторної системи.

в. Метод скорочення факторної системи.

26. Метод простого додатка нерозкладного залишку числення, застосовуваний при аналізі впливу чинників на зміну результативного показника, характеризується залежностями:

$$\begin{array}{ll} \text{а. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y; \\ \text{б. } \Delta Z_x = Y_1 * \Delta X + \Delta X \Delta Y / 2; & \Delta Z_y = X_1 * \Delta Y + \Delta X \Delta Y / 2; \\ \text{в. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X + \Delta X \Delta Y / 2; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y + \Delta X \Delta Y / 2; \\ \text{г. } \Delta Z_x = K * \text{Lg} (X_1 / X_0); & \Delta Z_y = K * \text{Lg} (Y_1 / Y_0). \end{array}$$

де X -кількісний чинник;
 Y -якісний чинник.

27. Індексний метод, застосовуваний при аналізі впливу чинників на зміну результативного показника, характеризується залежностями:

$$\begin{array}{ll} \text{а. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y; \\ \text{б. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X; & \Delta Z_y = X_1 * \Delta Y; \\ \text{в. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X + \Delta X \Delta Y / 2; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y + \Delta X \Delta Y / 2; \\ \text{г. } \Delta Z_x = K * \text{Lg} (X_1 / X_0); & \Delta Z_y = K * \text{Lg} (Y_1 / Y_0). \end{array}$$

де X -кількісний чинник;
 Y -якісний чинник.

28. Логарифмічний метод, застосовуваний при аналізі впливу чинників на зміну результативного показника, характеризується залежностями:

$$\begin{array}{ll} \text{а. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y; \\ \text{б. } \Delta Z_x = \text{Lg} Y_1 * \Delta X; & \Delta Z_y = \text{Lg} X_0 * \Delta Y; \\ \text{в. } \Delta Z_x = Y_0 * \Delta X + \Delta X \Delta Y / 2; & \Delta Z_y = X_0 * \Delta Y + \Delta X \Delta Y / 2; \\ \text{г. } \Delta Z_x = K * \text{Lg} (X_1 / X_0); & \Delta Z_y = K * \text{Lg} (Y_1 / Y_0). \end{array}$$

де X -кількісний чинник;
 Y -якісний чинник.

29. Основним недоліком логарифмічного методу, застосовуваного при аналізі впливу чинників на зміну результативного показника, є:

- Непропорційний розподіл впливу по вихідних чинниках.
- Наявність погрешностей при розрахунках по цьому методі.
- Неможливість застосування при аналізі будь-якого виду моделей факторних систем.
- Труднощі розрахунків по даному методі.

30. Побудова стохастичної моделі припускає використання:

- а. Методів математичного програмування.
- б. Евристичних методів.
- в. Методів дослідження операцій.
- г. Кореляційно-регресійних методів.

31. Розрахунок інтегрального показника оцінки господарської діяльності по методу відстаней робиться по формулі:

а. $K_j = \sum (X_{\phi_{ij}} / X_{\phi_{ij}})$; б. $K_j = \Pi a_{ij}$;

в. $K_j = \sqrt{\sum (1 - a_{ij})^2}$; г. $K_j = \left[\frac{n}{\Pi a_{ij}} \right]^{\frac{1}{n}}$.

32. Розрахунок інтегрального показника оцінки господарської діяльності по методу геометричної середньої робиться по формулі:

а. $K_j = \sum (X_{\phi_{ij}} / X_{\phi_{ij}})$; б. $K_j = \Pi a_{ij}$;

в. $K_j = \sqrt{\sum (1 - a_{ij})^2}$; г. $K_j = \left[\frac{n}{\Pi a_{ij}} \right]^{\frac{1}{n}}$.

33. Створення раціонального потоку інформації обирається на принципи:

- а. Об'єктивність відбитка процесів, єдність інформації, що надходить із різних джерел.
- б. Можливе розширення обсягу первинної інформації.
- в. Дублювання в первинній інформації для виключення її перекручувань.
- г. Розробка необхідних форм обліку і звітності.

34. До облікових джерел аналізу господарської діяльності відносяться:

- а. Матеріали постійно діючих виробничих нарад.
- б. Матеріали внутрішньовідомчої ревізії.
- в. Дані оперативного обліку.
- г. Звіти перевірок податкової служби.

35. До необлікових джерел аналізу господарської діяльності відносяться:

- а. Бухгалтерська звітність.
- б. Дані оперативного обліку.
- в. Вибіркові облікові дані.
- г. Звіти перевірок податкової служби.

36. Економічні показники, по ознаці покладених в основу вимірників, поділяють на:

- а. Кількісні і якісні.
- б. Вартісні і натуральні.

- в. Об'ємні (абсолютні) і питомі.
- г. Прості і складні.

37. До складу товарної продукції входять:

- а. Готові вироби і реалізовані напівфабрикати.
- б. Готові вироби і зроблені послуги промислового характеру.
- в. Готові вироби, реалізовані напівфабрикати, виконані роботи і зроблені послуги промислового характеру.
- г. Готові вироби, реалізовані напівфабрикати, виконані роботи і зроблені послуги промислового характеру, реалізовані на сторону зайві основні фонди.

38. Умовно-натуральні показники використовують для оцінки продукції на підприємствах:

- а. Що мають великий обсяг випуску товарної продукції.
- б. Випускаючих вироби різноманітного асортименту.
- в. Видобувних галузей.
- г. Стратегичного значення.

39. Якісні показники використовують для:

- а. Оцінки якості продукції.
- б. Оцінки продукції з погляду її відповідності установленим вимогам.
- в. Оцінки продукції з погляду її відповідності установленим вимогам, а також для оцінки економічної ефективності різних видів ресурсів.
- г. Оцінки рівня ефективності виробництва.

40. Перевірка звітних матеріалів, що передують проведенню економічного аналізу, має на меті установити:

- а. Правильність підрахунків і обчислень, правильність оцінки статей балансу, відбиток результатів переоцінки фондів у відповідній обліковій документації.
- б. Правильність підрахунків і обчислень, величину кредиторської і дебіторської заборгованостей.
- в. Правильність оцінки статей балансу і суму економії, отриманої за звітний період.
- г. Повноту заповнення звітних форм і своєчасність їхнього представлення вищим органам.

41. Єдність звітних форм забезпечує:

- а. Повноту охоплення вихідної інформації.
- б. Узагальнення вихідних даних.
- в. Зведення й узагальнення даних, можливість контролю й аналізу господарсько-фінансової діяльності.
- г. Можливість контролю даних і порівнянності показників.

42. Основною ціллю роботи підприємства є:

- а. Випуск продукції.
- б. Забезпечення найбільшої ефективності використання різних видів ресурсів.
- в. Одержання максимального прибутку і підвищення рентабельності виробництва.
- г. Одержання найбільшого результату при найменших витратах ресурсів.

43. Системний підхід до аналізу господарської діяльності передбачає наступну послідовність при його проведенні:

- а. Аналіз показників обсягу виробництва, аналіз використання різних видів ресурсів, аналіз фінансового стану, аналіз організаційно-технічного рівня.
- б. Аналіз організаційно-технічного рівня, аналіз використання різних видів ресурсів, аналіз фінансового стану.
- в. Аналіз організаційно-технічного рівня, аналіз показників обсягу виробництва, аналіз використання різних видів ресурсів, аналіз собівартості і прибутку, аналіз фінансового стану, узагальнююча оцінка роботи підприємства.
- г. Попередня характеристика господарської діяльності по системі найважливіших показників, аналіз чинників, що визначають ці показники, і виявлення внутрішньогосподарських резервів, аналіз і оцінка результативності діяльності і фінансового стану, узагальнююча оцінка роботи підприємства

44. Синтетичними показниками називаються:

- а. Показники, що розраховуються в межах кожного розділу при здійсненні економічного аналізу.
- б. Узагальнюючі показники кожного розділу економічного аналізу.
- в. Показники, що характеризують ефективність діяльності підприємства.
- г. Показники рентабельності, фінансового стану й оборотності засобів.

45. До внутрішніх основних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства, відносяться:

- а. Соціальні умови, невиробничі чинники, порушення господарської дисципліни.
- б. Невиробничі чинники, засоби і предмети праці, праця.
- в. Постачальницько-збутові чинники і виробничі чинники.
- г. Соціальні, природні умови і виробничі чинники.

46. До зовнішніх чинників, що впливають на результати діяльності підприємства, відносяться:

- а. Зовнішньоекономічні, соціальні і природні умови.
- б. Зовнішньоекономічні умови, постачальницько-збутові і соціальні умови.
- в. Чинники соціального розвитку колективу і зовнішньоекономічні умови.
- г. Зовнішньоекономічні, природні умови і чинники соціального розвитку колективу.

47. До об'єктивних чинників, що впливають на кінцеві фінансові результати діяльності підприємств, відносяться:

а. Ціновий чинник, рівень керівництва колективом, система оподатковування підприємства.

б. Рівень керівництва колективом, організація виробництва і фінансів на підприємстві

в. Система оподатковування підприємства, ціновий чинник

г. Підготовленність конкретного виконавця, рівень керівництва колективом, система оподатковування підприємства.

48. У економічному аналізі під резервами розуміються:

а. Резервні запаси.

б. Невикористані можливості зростання виробництва.

в. Резервні запаси і невикористані можливості зростання виробництва.

г. Елементи, що впливають на аналізований показник.

49. Управлінський аналіз включає:

а. Внутрішньогосподарський виробничі аналіз і зовнішній фінансовий аналіз.

б. Внутрішньогосподарські виробничий і фінансовий аналіз.

в. Внутрішньогосподарський і зовнішній фінансовий аналіз.

г. Внутрігосподарський виробничий і фінансовий аналіз, зовнішній фінансовий аналіз.

50. Зіставлення показників обсягу продукції і її собівартості дає можливість оцінити:

а. Рентабельність капіталу підприємства.

б. Прибутковість продукції.

в. Оборотність капіталу.

г. Фінансовий стан.

51. Зіставлення показників обсягу продукції і величини капіталу (фондів підприємства) дає можливість оцінити:

а. Фінансовий стан.

б. Прибутковість продукції.

в. Рентабельність капіталу підприємства.

г. Оборотність капіталу.

52. Зіставлення показників оборотності капіталу і прибутковості продукції дає можливість оцінити:

а. Рентабельність капіталу підприємства.

б. Фінансовий стан.

в. Техніко-організаційні рівень підприємства.

г. Обсяг випуску продукції.

53. До показників науково-технічного рівня виробництва відносяться:

а. Показники якості продукції, прогресивності застосовуваної техніки і технології, показники економічної ефективності заходів щодо впровадження нової техніки.

б. Показники якості продукції, прогресивності застосовуваної техніки і технології, показники ритмічності і спеціалізації виробництва.

в. Показники виробничої структури підприємства, показники ступеня механізації виробництва і впровадження нової техніки.

г. Показники виробничої структури і структури органів управління підприємством, показники зовнішньоекономічних зв'язків, показники спеціалізації і кооперування виробництва.

54. До показників рівня організації виробництва і праці, що виділяється при оцінці організаційно-технічного рівня виробництва, відносяться:

а. Показники ритмічності і спеціалізації виробництва, показники тривалості виробничого циклу, показники стану промислової естетики.

б. Показники ритмічності і спеціалізації виробництва, показники тривалості виробничого циклу, показники виробничої структури підприємства.

в. Показники виробничої структури і структури органів управління підприємством, показники спеціалізації і кооперування виробництва.

г. Показники якості продукції, прогресивності застосовуваної техніки і технології, показники економічної ефективності заходів щодо впровадження нової техніки.

55. До показників рівня управління господарською діяльністю, що виділяється при оцінці організаційно-технічного рівня виробництва, відносяться:

а. Показники виробничої структури і структури органів управління, показники використання економічних методів управління, показники постановки планування і зовнішньоекономічних зв'язків підприємства.

б. Показники виробничої структури і структури органів управління підприємством, показники спеціалізації і кооперування виробництва.

в. Показники постановки планування і нормування, показники впровадження нової техніки, показники стану промислової естетики.

г. Показники виробничої структури і структури органів управління, показники використання економічних методів управління, показники впровадження нової техніки.

56. Вплив поліпшення якості продукції на підвищення ефективності виробництва можна оцінити:

а. Прямим рахунком на основі різниці в ціні виробів підвищеної якості в порівнянні з ціною виробу більш низької якості.

б. Для однорідної продукції прямим рахунком на основі різниці в ціні виробів підвищеної якості в порівнянні з ціною виробу більш низької якості; для продукції, що має розподіл по сортах - на основі середньозваженої ціни.

в. На основі середньозваженої ціни, що враховує розподіл по сортах і інших градаціях якості.

г. Зіставленням фізичних обсягів виробництва продукції більш низького і більш високої якості.

57. Величину нормативу чистої продукції визначають:

- а. Виключенням з оптової ціни підприємства матеріальних витрат.
- б. Вирахуванням із вартості товарної продукції величини матеріальних витрат.
- в. Вирахуванням з оптової ціни підприємства матеріальних витрат, крім амортизаційних відрахувань.
- г. Вирахуванням із вартості валової продукції амортизаційних відрахувань.

58. Показник чистої продукції визначають:

- а. Вирахуванням із вартості товарної продукції величини матеріальних витрат, включаючи амортизацію.
- б. Виключенням з оптової ціни підприємства матеріальних витрат.
- в. Вирахуванням з оптової ціни підприємства матеріальних витрат, крім амортизаційних відрахувань.
- г. Вирахуванням із вартості валової продукції величини матеріальних витрат, крім амортизації.

59. Коефіцієнт асортиментності, що розраховується при оцінці виконання плану по номенклатурі продукції, розраховується по формулі:

$$\begin{aligned} \text{а. } K_a &= \left(\frac{\sum_{i=1}^n q_2 \cdot p_0}{\sum_{i=1}^n q_0 \cdot p_0} \right) \cdot 100 & \text{в. } K_a &= \left(\frac{\sum_{i=1}^n q_2 \cdot p_0}{\sum_{i=1}^n q_1 \cdot p_0} \right) \cdot 100 \\ \text{б. } K_a &= \left(\frac{\sum_{i=1}^n q_1 \cdot p_0}{\sum_{i=1}^n q_0 \cdot p_0} \right) \cdot 100 & \text{г. } K_a &= \left(\frac{\sum_{i=1}^n q_1 \cdot \text{НЧП}}{\sum_{i=1}^n q_0 \cdot \text{НЧП}} \right) \cdot 100 \end{aligned}$$

де q_0, q_2 - кількість продукції в натуральному вираженні по кожній номенклатурній позиції відповідно договору (плану) і фактично в межах плану, p_0 , НЧП - відповідно порівняна оптова ціна і норматив чистої продукції одиниці номенклатурної позиції, q_1 - фактична кількість продукції по кожній номенклатурній позиції.

60. Відсоток виконання плану за структурою продукції визначається:

- а. Діленням сумарного фактичного обсягу продукції при плановій структурі на фактичний загальний обсяг продукції.
- б. Діленням сумарного фактичного обсягу продукції при плановій структурі на плановий обсяг продукції.
- в. Діленням планового обсягу на сумарний фактичний обсяг продукції при плановій структурі.
- г. Немає вірної відповіді.

61. На розмір фондівдачі основних фондів впливають:

- а. Виробіток за годину на 1 грош.од. вартості діючого устаткування.
- б. Вартість витрачених предметів праці.

- в. Чисельність працівників, що обслуговують устаткування
- г. Середня норма амортизації.

62. Вплив зміни вартості основних фондів на зміну обсягу продукції можна оцінити по формулі:

а. $\Delta N_{\text{фот}} = \Delta \Phi_{\text{от}} \cdot F_0$

в. $\Delta N_{\text{фот}} = \Delta \Phi_{\text{от}} \cdot F_1$

б. $\Delta N_{\text{фот}} = \Delta \Phi_{\text{от}} \cdot F_1 + \Delta \Phi_{\text{от}} \cdot \Delta F / 2$

г. $\Delta N_{\text{фот}} = \Phi_{\text{от0}} \cdot \Delta F + \Delta \Phi_{\text{от}} \cdot \Delta F / 2$

63. Показник технічної озброєності праці розраховується:

- а. Відношенням середньої вартості основних виробничих фондів до середньоспискової чисельності працівників.
- б. Відношенням середньої вартості активної частини основних фондів до середньоспискової чисельності працівників.
- в. Відношенням вартості реалізованої продукції до середньої вартості активної частини основних фондів.
- г. Відношенням середньої вартості активної частини основних фондів до числа відпрацьованих годин виробничими працівниками.

64. Показник електроозброєності праці розраховується:

- а. Відношенням кількості витраченої електроенергії на виробничі цілі до середньоспискової чисельності працівників.
- б. Відношенням кількості витраченої електроенергії на виробничі цілі до вартості зробленої продукції.
- в. Відношенням середньоспискової чисельності працівників до кількості витраченої електроенергії на виробничі цілі.
- г. Відношенням кількості витраченої електроенергії на виробничі цілі до вартості основних виробничих фондів.

65. Рациональним вважається співвідношення, при якому:

- а. Темпи росту продуктивності праці випереджають темпи росту фондо- і технічної озброєності.
- б. Темпи росту фондоозброєності випереджають темпи росту продуктивності праці.
- в. Темпи росту продуктивності праці і темпи росту фондоозброєності приблизно рівні.
- г. Темпи росту продуктивності вище, ніж темпи росту фондоозброєності, але нижче темпів росту технічної озброєності.

66. Про ефективність використання матеріальних ресурсів судять по показниках:

- а. Динаміці амортизації на 1 грн. продукції.

- б. Темпам приросту продукції.
- в. Темпам приросту оборотних коштів.
- г. Динаміці матеріальних витрат (без амортизації) на 1 грн. продукції.

67. До основних задач аналізу використання праці і заробітної плати в області використання робочої сили можна віднести:

- а. Встановлення рівня продуктивності праці по підприємству і його основним підрозділам.
- б. Дослідження якості норм виробітку і їх виконання.
- в. Вивчення даних про використання робочого часу і розробка заходів щодо досягнення найкращих результатів.
- г. Дослідження резервів росту продуктивності праці.

68. Взаємозв'язок показників продуктивності праці, трудомісткості і коефіцієнта виконання норм виробітку визначається залежністю:

а. $I_n = I_n / I_t$

в. $I_n = I_t / I_n$

б. $I_n = I_n / I_t$

г. $I_n = I_n * I_t$

де I_n - індекс годинної продуктивності праці,

I_n - індекс виконання норм виробітку,

I_t - індекс трудомісткості.

69. Для визначення впливу зміни трудомісткості на продуктивність праці використовується розрахунок:

а. $\mp \Delta \Pi = \frac{\Delta T}{100 \pm \Delta T}$

в. $\mp \Delta \Pi = \frac{100 \cdot \Delta T}{100 \mp \Delta T}$

б. $\mp \Delta \Pi = \frac{100 \cdot \Delta T}{100 \pm \Delta T}$

г. $\mp \Delta \Pi = \frac{100 \pm \Delta T}{100 \cdot \Delta T}$

70. Коефіцієнт перемінних виплат відбиває:

- а. Питому вагу перемінної зарплати в загальному фонді зарплати.
- б. Співвідношення перемінної і постійної зарплати.
- в. Відношення постійної зарплати до перемінного фонду оплати праці.
- г. Відсоток росту перемінного фонду заробітної плати.

71. До задач аналізу собівартості продукції можна віднести:

- а. Обґрунтований розрахунок норм виробітку і розцінок.
- б. Розрахунок витрат виробництва.
- в. Виявлення резервів зниження собівартості.
- г. Дослідження організації матеріально-технічного постачання і використання матеріальних ресурсів.

72. Перемінні витрати підприємства:

а. Показують ефективність управління.

б. Враховуються як непрямі витрати.

в. Характеризують витрати, зв'язані з ростом продукції і враховуються як прямі витрати.

г. Характеризують витрати, зв'язані з ростом продукції і враховуються як непрямі витрати.

73. Маржинальний прибуток визначається по формулі:

а. $МД = П + ПоИ$;

в. $МД = ВР + ПеИ$;

б. $МД = ВР - ПоИ$;

г. $МД = П + ПеИ$

де МД – маржинальний доход, грош.од.,

П – прибуток, грош.од.,

По, Пе - валова величина відповідно постійних і перемінних витрат, грош.од.,

ВР - витрати від реалізації, грош.од.

74. Критичний обсяг виробництва (точка беззбитковості) у маржинальній аналізі визначається по формулі:

$$а. q = \frac{ПеИ}{p - z_{пер}}$$

$$в. q = \frac{ПеИ + ПоИ}{p - z_{пер}}$$

$$б. q = \frac{ПоИ}{p - z_{пер}}$$

$$г. q = \frac{ПоИ}{(p - z_{пер}) / p}$$

де $ПоИ$, $ПеИ$ – валова величина відповідно постійних і перемінних витрат, грош.од.,

p – ціна одиниці продукції, грош.од./од.,

$z_{пер}$ – перемінні витрати на одиницю продукції, грош.од./ од.

75. Критичний обсяг реалізації (безприбутковий обіг) в маржинальній аналізі визначається по формулі:

$$а. O_{\bar{o}} = \frac{ПеИ + ПоИ}{p - z_{пер}}$$

$$в. O_{\bar{o}} = \frac{ПеИ}{p - z_{пер}}$$

$$б. O_{\bar{o}} = \frac{ПоИ}{(p - z_{пер}) / p}$$

$$г. O_{\bar{o}} = \frac{ПеИ}{(p - z_{пер}) / p}$$

де $ПоИ$, $ПеИ$ – валова величина відповідно постійних і перемінних витрат, грош.од.,

p – ціна одиниці продукції, грош.од./од.,

$z_{пер}$ – перемінні витрати на одиницю продукції, грош.од./ од.

76. Ставка маржинального прибутку визначається по формулі:

$$a. d_m = p - z_{пер},$$

$$в. d_m = p - z_{пер}/p$$

$$б. d_m = p + z_{пер}$$

$$г. d_m = p - z_{пост}$$

де p – ціна одиниці продукції, грош.од./од.,

$z_{пер}$, $z_{пост}$ – відповідно перемінні та постійні витрати на одиницю продукції, грош.од./ од.

77. В маржинальній аналізі розрахунок прибутку від реалізації продукції ведуть за формулою:

$$a. \Pi = q * (p - z)$$

$$в. \Pi = q * d_m + \Pi_{оИ},$$

$$б. \Pi = q * d_m - \Pi_{оИ},$$

$$г. \Pi = q * d_m - \Pi_{еИ},$$

де q – кількість продукції, нат. од.;

$\Pi_{оИ}$, $\Pi_{еИ}$ – валова величина відповідно постійних і перемінних витрат, грош.од.,

p , z – відповідно ціна одиниці продукції та її собівартість, грош.од./од.,

d_m – ставка маржинального доходу, грош.од./од.

78. Рентабельність підприємства (капіталу) може бути розрахована по формулі:

$$a. R_k = R_{пр} * K_{об}$$

$$в. R_k = R_{ск} * K_{об}$$

$$б. R_k = R_{пр} * \Phi_{от}$$

$$г. R_k = R_{пр} / K_{об}$$

где R_k – рентабельність капіталу, %,

$R_{пр}$ – рентабельність продажів, %,

$K_{об}$ – коефіцієнт оборотності капіталу, грош.од./грош.од.,

$\Phi_{от}$ – фондвіддача основних виробничих засобів, грош.од./грош.од.,

$R_{ск}$ – рентабельність власного капіталу, %.

79. Відносна економія (перевитрата) оборотних коштів може бути розрахована по формулі:

$$a. \Delta O_{отн} = \frac{BP^{отч}}{K_{об}^6} - \frac{BP^{отч}}{K_{об}^{отч}}$$

$$в. \Delta O_{отн} = \frac{\Pi^{отч}}{K_{об}^6} - \frac{\Pi^{отч}}{K_{об}^{отч}}$$

$$б. \Delta O_{отн} = \frac{BP^6}{K_{об}^6} - \frac{BP^6}{K_{об}^{отч}}$$

$$г. \Delta O_{отн} = \frac{BP^6}{K_{об}^6} - \frac{BP^{отч}}{K_{об}^{отч}}$$

де $\Delta O_{отн}$ - відносна економія (перевитрата) оборотних коштів, грош.од.,
 Π , BP - відповідно прибуток і виторг від реалізації за період, грош.од.,
 $K_{об}$ - коефіцієнт оборотності за період,
 $б, отч$ - відповідно індекси базового і звітного періодів.

80. У систему показників фінансових результатів включають:

- а. Показники прибутку і витрат виробництва.
- б. Показники оборотності засобів.
- в. Показники прибутку і рентабельності.
- г. Показники ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів.

81. Результат від реалізації продукції (робіт, послуг) визначається наступним розрахунком:

а. $P^p = BP - S^p - P^{ндс} - P^A$

в. $P^p = BP - S^p + P^{ндс} - P^A$

б. $P^p = BP - S^p$

г. $P^p = BP - S^p + P^{ндс}$

де BP - виторг від реалізації продукції (робіт, послуг), грош.од. ,
 S^p - витрати на виробництво реалізованої продукції, грош.од. ,
 $P^{ндс}$ - податок із додаткової вартості (НДС), грош.од. ,
 P^A - акцизи, спецподаток і експортні збори (мита), грош.од.

82. До основних задач аналізу фінансових результатів можна віднести:

- а. Оцінку динаміки показників собівартості і прибутку.
- б. Оцінку можливих резервів зростання прибутку на основі оптимізації обсягів виробництва.
- в. Оцінку динаміки обсягів виробництва.
- г. Виявлення резервів зниження витрат матеріальних ресурсів.

83. Розрахунок впливу на результат від реалізації продукції зміни відпускних цін здійснюється по формулі:

а. $\Delta P = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_1$

в. $\Delta P = q_1 \sum p_1 - q_1 \sum p_0$

б. $\Delta P = \sum p_1 q_0 - \sum p_0 q_0$

г. $\Delta P = \sum p_1 q_1 - \sum p_0 q_0$

де p - ціна одного виробу, грош.од. ,

q - кількість виробів, нат. од.

0,1 - індекси відповідно базисного і звітного періодів.

84. Фінансовий стан підприємства характеризується:

- а. Платоспроможністю підприємства і ризиком його банкрутства.
- б. Розміщенням і використанням засобів і джерелами їх формування.

- в. Оборотністю активів підприємства.
- г. Конкурентоспроможністю підприємства.

85. У активі балансу підприємства знаходять відображення:

- а. Вартість поточних фінансових інвестицій.
- б. Величина кредиторської заборгованості.
- в. Величина виробничих витрат і забезпечень майбутніх витрат і платежів.
- г. Величина власного капіталу.

86. У пасиві балансу підприємства знаходять відображення:

- а. Величина основних засобів.
- б. Величина статутного капіталу.
- в. Величина виробничих витрат і забезпечень майбутніх витрат і платежів.
- г. Довгострокові фінансові інвестиції.

87. Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовують показники:

- а. Величина власного і довгострокового позикового капіталу.
- б. Величина власного і довгострокового позикового капіталу за відрахуванням вартості іммобілізованих активів.
- в. Величина власних оборотних коштів з обліком частини короткострокових кредитів.
- г. Величина власних і прирівняних до них джерел з обліком частини короткострокової кредиторської заборгованості

88. Величину робочого капіталу можна визначити:

- а. Вирахуванням із вартості поточних пасивів вартості поточних активів.
- б. Вирахуванням із вартості поточних активів вартості поточних пасивів.
- в. Вирахуванням із величини власного капіталу величини необігових активів.
- г. Вирахуванням із вартості оборотних активів величини запасів і витрат.

89. Основним показником, що визначає тип фінансової усталеності підприємства є:

- а. Забезпеченість підприємства робочим капіталом.
- б. Запас фінансової усталеності.
- в. Забезпеченість запасів призначеними для них джерелами засобів.
- г. Загальна вартість власних оборотних коштів і короткострокових кредитів.

90. Загальна рентабельність підприємства оцінюється:

- а. Відношенням балансового прибутку до середньої вартості майна.
- б. Відношенням валового прибутку до середньої вартості основних виробничих фондів.
- в. Відношенням чистого прибутку до середньої вартості майна.
- г. Відношенням чистого прибутку до середньої величини власного капіталу.

91. Рентабельність власного капіталу оцінюється:

- а. Відношенням балансового прибутку до середньої величини власного капіталу.
- б. Відношенням чистого прибутку до середньої величини власного капіталу.
- в. Відношенням суми чистого прибутку і річних амортизаційних відрахувань до середньої величини власного капіталу.
- г. Відношенням суми виплачених дивідендів до середньої вартості майна.

92. Від'ємне значення показника робочого капіталу свідчить:

- а. Про помилки в розрахунках даного показника.
- б. Про незабезпеченість підприємства власними оборотними коштами.
- в. Про відсутність короткострокових кредитів, виданих для поповнення власних оборотних коштів.
- г. Про незначну вартість власного капіталу.

93. Чиста рентабельність капіталу оцінюється:

- а. Відношенням чистого прибутку до середньої величини власного капіталу.
- б. Відношенням балансового прибутку до середньої вартості активів.
- в. Відношенням чистого прибутку до середньої вартості майна.
- г. Відношенням чистого прибутку до середньої вартості основного капіталу.

94. Ефективність управління можна оцінити за допомогою показників:

- а. Чистий прибуток на 1 грош.од. обороту.
- б. Оборотність всіх оборотних активів.
- в. Загальна рентабельність підприємства.
- г. Рентабельність власного капіталу.

95. До показників ділової активності відносяться:

- а. Показники оцінки рівня рентабельності підприємства.
- б. Показники оцінки рівня рентабельності продукції.
- в. Показники оборотності капіталу.
- г. Показники використання матеріальних ресурсів.

96. Показники ринкової усталеності характеризують:

- а. Забезпеченість активів відповідними джерелами їх покриття.
- б. Незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування.
- в. Співвідношення власних і позикових джерел фінансування.
- г. Співвідношення поточних активів і поточних пасивів.

97. Коефіцієнт автономії визначається відношенням:

- а. Власних і позикових засобів.
- б. Джерел власних засобів до підсумка балансу.
- в. Джерел власних засобів до фактичної вартості оборотних коштів.
- г. Довгострокових і власних джерел засобів.

98. Показник фінансового ливериджу визначається відношенням:

- а. Довгострокових і короткострокових зобов'язань.
- б. Довгострокових зобов'язань до джерел власних засобів.
- в. Довгострокових зобов'язань до суми власних і довгострокових джерел засобів.
- г. Довгострокових зобов'язань до валюти балансу.

99. Коефіцієнт покриття характеризує:

- а. Платоспроможність підприємства на дату складання балансу.
- б. Платоспроможність підприємства на період, рівний середньої тривалості обороту всіх оборотних коштів.
- в. Платоспроможність підприємства на період, рівний середньої тривалості одного обороту дебіторської заборгованості.
- г. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською.

100. Основними показниками для оцінки незадовільності структури балансу підприємства (визнання підприємства банкрутом) є:

- а. Коефіцієнт автономії і коефіцієнт критичної ліквідності.
- б. Коефіцієнт поточної ліквідності і величина робочого капіталу
- в. Коефіцієнт забезпечення робочим капіталом і коефіцієнт поточної ліквідності.
- г. Показник фінансового ливериджу і коефіцієнт покриття.

101. Коефіцієнт фінансового ризику визначається відношенням:

- а. Власних і позикових засобів.
- б. Позикових і власних засобів.
- в. Джерел власних засобів до фактичної вартості оборотних коштів.
- г. Довгострокових і власних джерел засобів.

102. Взаємозв'язок коефіцієнта автономії і коефіцієнта співвідношення позикових і власних засобів виражається в такий спосіб:

а. $K_{з/с} = 1 - \frac{1}{K_a}$

в. $K_{з/с} = \frac{1}{K_a} + 1$

б. $K_{з/с} = \frac{1}{K_a} - 1$

г. $K_{з/с} = \frac{1}{K_a}$

103. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (робочим капіталом) визначається відношенням:

- а. Величини робочого капіталу до суми поточних активів.
- б. Величини запасів і витрат до величини робочого капіталу.
- в. Величини робочого капіталу до суми майна підприємства.
- г. Величини власних джерел засобів до величини робочого капіталу.

104. Коефіцієнт покриття визначається відношенням:

- а. Вартості поточних активів підприємства до вартості поточних пасивів.
- б. Вартості поточних пасивів підприємства до вартості поточних активів.
- в. Вартості найбільше ліквідних активів до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.
- г. Вартості поточних активів за відрахуванням вартості запасів і витрат до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.

105. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається відношенням:

- а. Вартості поточних активів за відрахуванням вартості запасів і витрат до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.
- б. Вартості поточних пасивів підприємства до вартості поточних активів.
- в. Вартості поточних активів підприємства до вартості поточних пасивів.
- г. Вартості найбільше ліквідних активів до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.

106. Коефіцієнт критичної ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття) визначається відношенням:

- а. Вартості поточних активів підприємства до вартості поточних пасивів.
- б. Вартості поточних активів за відрахуванням вартості запасів і витрат до суми довгострокових зобов'язань.
- в. Вартості найбільше ліквідних активів до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.
- г. Вартості поточних активів за відрахуванням вартості запасів і витрат до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів.

107. Нормальним мінімальним обмеженням коефіцієнта автономії вважається рівень, рівний:

- а. Не менше 0,8.
- б. Не менше 0,5.
- в. Не менше 0,3.
- г. Не менше 0,7.

108. Коефіцієнт відновлення (утрати) платоспроможності розраховується по формулі :

$$\text{а. } K_{\text{в}(y)} = \frac{K_{\text{нк}} + \frac{\Pi}{T} \left(\frac{K_{\text{нк}} + K_{\text{нн}}}{2} \right)}{K_{\text{ну}}}$$

$$\text{в. } K_{\text{в}(y)} = \frac{K_{\text{нк}} + \frac{\Pi}{T} (K_{\text{нк}} + K_{\text{нн}})}{K_{\text{ну}}}$$

$$\text{б. } K_{\text{в}(y)} = \frac{K_{\text{нк}} + \frac{\Pi}{T} (K_{\text{нк}} - K_{\text{нн}})}{K_{\text{ну}}}$$

$$\text{г. } K_{\text{в}(y)} = \frac{K_{\text{нк}} - \frac{\Pi}{T} (K_{\text{нк}} - K_{\text{нн}})}{K_{\text{ну}}}$$

де $K_{\text{пн}}$, $K_{\text{пк}}$ - значення коефіцієнта покриття відповідно на початок і кінець звітного періоду,

Π - період відновлення (утрати) платоспроможності,

T - тривалість звітного періоду в місяцях,

$K_{\text{пу}}$ - установлене (нормативне) значення коефіцієнта покриття.

109. Коефіцієнт утрати платоспроможності розраховується на термін:

- а. Один місяць.
- б. Шість місяців.
- в. Три місяці.
- г. Встановлений експертом.

110. Коефіцієнт відновлення платоспроможності розраховується на термін:

- а. Три місяці.
- б. Один рік.
- в. Шість місяців.
- г. Дев'ять місяців.

111. На покриття запасів і витрат може бути спрямована величина кредитів банків, що дорівнює :

а. $C^{KK} = K_t + (K_{тов} + K_{ав}) - D_{тов},$

в. $C^{KK} = (K_{тов} + K_{ав}) - D_{тов},$

б. $C^{KK} = K_t + (K_{тов} + K_{ав}) + D_{тов},$

г. $C^{KK} = K_t + K_{тов} - D_{тов},$

де K_t - величина короткострокових кредитів банків, що відбита в пасиві балансу, тис. грн.,

$K_{тов}$, $K_{ав}$ - відповідно кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги і заборгованість по отриманих авансах, тис. грн.;

$D_{тов}$ - дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.

112. Величина джерел, що тимчасово послабляють фінансову напруженість визначається:

- а. Перевищенням нормальної кредиторської заборгованості над дебіторською.
- б. Перевищенням нормальної дебіторської заборгованості над кредиторською.
- в. Великою несплатежів у бюджет, сумою заборгованості по заробітній платі і т.п.
- г. Сумою спонсорської допомоги.

113. Робочий капітал – це:

- а. Основні засоби та інвестиції.
- б. Власні обігові кошти.
- в. Кошти, джерелом формування яких є власний капітал.
- г. Людські ресурси.

4.3 КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ (ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ)

Метою письмової контрольної роботи виступає комплексне освоєння дисципліни, що вивчається, студентами заочної форми навчання, попередня підготовка до екзамену.

Контрольна робота містить теоретичне питання, одну задачу одне практичне завдання. Такий підхід до будови роботи дозволяє одержати теоретичні знання та практичні навички вирішення конкретних задач.

Теоретичне питання повинне бути висвітлене стиснуто, цілком розкрито, ілюстровано цифровими прикладами зі спеціальної, періодичної літератури (з посиланнями на неї) або даними звітних матеріалів підприємства (з додатком джерела інформації чи посиланням на нього).

По ходу рішення практичних завдань необхідно розкрити зміст понять теорії економічного аналізу, що зустрічаються, дати короткі пояснення. Формули, що приводяться в завданнях повинні бути описані згідно умов нормативних вимог. Наприкінці контрольної роботи необхідно навести список використаних літературних джерел.

Завдання контрольної роботи складені поваріантно. Номер варіанта відповідає останній цифрі шифру залікової книжки (шифр указується на обкладинці контрольної роботи). Контрольна робота повинна пройти рецензію та бути захищена за 10 днів до початку екзаменаційної сесії.

Варіант 1.

1. Охарактеризуйте предмет економічного аналізу. Поясніть сутність системності та комплексності економічного аналізу? Охарактеризуйте етапи й перспективи розвитку економічного аналізу.

2. Визначте вплив факторів на обсяг виробленої продукції методом ланцюгових підстановок за наступними даними:

Показники	План	Факт
Обсяг продукції, тис. грн.	2803,8	3155,2
Середньооблікова чисельність робітників, людей.	900	1000
Середня кількість днів, що відпрацьована одним робітником за рік	301	290
Середнє число годин, що відпрацьоване одним робітником за день	6,9	6,8
Середній виробіток продукції на одну відпрацьовану людину-годину, грн.	1,5	1,6

3. Завдання 1.

Варіант 2.

1. Надайте характеристику основних математичних методів, які застосовуються в аналізі діяльності підприємства. Викладіть основні вимоги до економічного аналізу, що обумовлені застосуванням математичних методів.

2. Визначте вплив елементів товарного балансу на обсяг реалізації балансовим методом й методом ланцюгових підстановок по даним, що наведено нижче. Зіставте ці методи й зробіть висновки.

Показники	План	Факт
Запас товарів на початок періоду, тис. грн.	8300	8600
Надходження товарів, тис. грн.	9920	11800
Інше вибуття товарів, тис. грн.	610	650
Запас товарів на кінець періоду, тис. грн.	7700	8200
Разом реалізація товарів, тис. грн.	9910	11550

3. Завдання 2.

Варіант 3.

1. Поясніть, що розуміють під методом економічного аналізу, назвіть його характерні риси. Розкрийте основні способи та прийоми економічного аналізу та сфери їхнього застосування.

2. Визначте вплив факторів на обсяг виробленої продукції методами абсолютних та відносних різниць за наступними даними:

Показники	План	Факт
Обсяг продукції, тис. грн.	2803,8	3155,2
Середньооблікова чисельність робітників, людей.	900	1000
Середня кількість днів, що відпрацьована одним робітником за рік	301	290
Середнє число годин, що відпрацьоване одним робітником за день	6,9	6,8
Середній виробіток продукції на одну відпрацьовану людино-годину, грн.	1,5	1,6

3. Завдання 1.

Варіант 4.

1. Назвіть принципи створення раціонального потоку інформації. Надайте характеристику основних облікових та не облікових джерел аналізу господарчої діяльності та основних сфер їхнього використання

2. Визначте вплив факторів на обсяг виробленої продукції методом простого додавання нерозкладного залишку за наступними даними:

Показники	План	Факт
Обсяг продукції, тис. грн.	2803,8	3155,2
Середньооблікова чисельність робітників, людей.	900	1000
Середня кількість днів, що відпрацьована одним робітником за рік	301	290
Середній денний виробіток продукції одним робітником, грн.	10,35	10,88

3. Завдання 2.

Варіант 5.

1. Назвіть та охарактеризуйте основні групи показників, що використовуються для оцінки господарчо-фінансової діяльності підприємств. Поясніть, з якою метою проводиться перевірка звітних матеріалів.

2. Визначте вплив факторів на обсяг виробленої продукції логаріфмічним методом за наступними даними:

Показники	План	Факт
Обсяг продукції, тис. грн.	2803,8	3155,2
Середньооблікова чисельність робітників, людей.	900	1000
Середня кількість днів, що відпрацьована одним робітником за рік	301	290
Середній денний виробіток продукції одним робітником, грн.	10,35	10,88

3. Завдання 1.

Варіант 6.

1. Надайте поняття економічної моделі, охарактеризуйте основні етапи процесу моделювання. Поясніть, у яких випадках застосовується детерміноване моделювання.

2. За даними таблиці, що наведено нижче, проаналізуйте виконання плану за асортиментом продукції.

Продукція	Ціна за одиницю, грн.	План		Факт	
		кільк-ть, тис. шт.	сума, тис. грн.	кільк-ть, тис. шт.	сума, тис. грн.
Виріб А	43	0,25	10,75	0,23	9,89
Виріб В	90	0,33	29,70	0,38	34,20
Виріб С	51	0,41	20,91	0,49	24,99
Усього			61,36		69,08

3. Завдання 2.

Варіант 7.

1. Надайте характеристику основних типів кінцевих факторних систем, що використовуються в детермінованому моделюванні та викладіть основні прийоми моделювання. Назвіть основні передумови стохастичного аналізу й поясніть галузь його застосування.

2. За даними таблиці, що наведено нижче, проаналізуйте виконання плану з урахуванням структури продукції.

Продукція	Ціна за одиницю, грн.	План		Факт	
		кіль-ть, тис. шт.	сума, тис. грн.	кіль-ть, тис. шт.	сума, тис. грн.
Виріб А	43	0,25	10,75	0,23	9,89
Виріб В	90	0,33	29,70	0,38	34,20
Виріб С	51	0,41	20,91	0,49	24,99
Усього			61,36		69,08

3. Завдання 1.

Варіант 8.

1. Наведіть загальну блок-схему комплексного економічного аналізу та надайте необхідні пояснення. Поясніть, що розуміють під синтетичним показником?

2. Здійсніть рейтингову оцінку об'єктів методом відстаней за наступними даними:

Показники \ Об'єкти	1	2	3
Фондоємність, грош.од./грош.од.	0,52	0,45	0,66
Прибуток, тис. грош.од.	320	610	455
Собівартість, грош.од./шт.	55,11	62,20	49,31
Період обігу оборотних коштів, днів	11,21	10,86	9,87

3. Завдання 2.

Варіант 9.

1. Поясніть сутність комплексної оцінки господарчо-фінансової діяльності та охарактеризуйте основні методи побудови інтегрального показника господарчої діяльності (методи сумм, коефіцієнтів, відстаней, суми місць та інші).

2. Визначте вплив факторів на обсяг прибутку від реалізації продукції методом ланцюгових підстановок за факторними моделями

$$\Pi = q(p - z) \quad \text{и} \quad \Pi = q(p - z_{\text{пер}}) - S_{\text{пост}}$$

де Π – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.,

q – обсяг реалізованої продукції, нат. од.,

p – ціна за одиницю продукції, грн.,

z – витрати на виробництво одиниці продукції, грн.,

$z_{\text{пер}}$ – змінні витрати на одиницю продукції, грн.,

$Sp_{\text{ост}}$ – валова величина постійних витрат підприємства, тис. грн.

за наступними вихідними даними:

Показник:	План	Факт
обсяг реалізованої продукції -	51000	43200
середня ціна реалізації -	67	70
собівартість одиниці продукції -	53	59
питомі змінні витрати у собівартості -	38	45
сума постійних витрат	765,0	604,8
сума прибутку від реалізації	714,0	475,2

Зробіть висновки та поясніть, яка модель має переваги й чому.

3. Завдання 1

Варіант 10.

1. Поясніть переваги маржинального аналізу при вивченні взаємозв'язку прибутку, собівартості й обсягу продажів. У чому сутність поняття «маржинальний дохід». Яким чином даний метод дозволяє оцінити критичні показники: обсягу виробництва, обсягу реалізації та інші?

2. Загальна величина поточного запасу в умовах рівномірної витрати матеріалу визначається середньою добовою потребою у матеріалі, інтервалом постачань й коефіцієнтом затримки матеріалів. Методом ланцюгових підстановок визначте вплив на зміни величини поточного запасу факторів-аргументів, використовую дані таблиці:

Найменування факторів	План	Факт
Добове виробництво продукції, од.	100	150
Витрата матеріалу на одиницю виробу, кг.	15	15
Інтервал постачань, днів	15	14
Коефіцієнт затримки матеріалу	0,5	0,55
Поточний запас, кг	11250	17325

3. Завдання 2.

ЗАВДАННЯ 1

“Загальна оцінка динаміки й структури статей бухгалтерського балансу”

На основі бухгалтерського балансу підприємства (форма 1) конкретного підприємства (до завдання необхідно додати ксерокопії форми 1):

1. Скласти агрегований баланс (за два суміжних роки).
2. Зробити загальний аналіз структури статей активу і пасиву аналітичного балансу і проаналізувати їх динаміку.
3. Проаналізувати основні показники, що характеризують ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та вирішити питання про забезпеченість його власними засобами.
4. Зробити висновки про поліпшення (погіршенні) балансу за період.

Методичні рекомендації та послідовність рішення завдання 1

1. Аналітичне групування статей активу балансу робиться за формою таблиці 1.

Аналітичне групування статей пасиву балансу представляється в аналогічній таблиці, із використанням наступного переліку статей пасиву:

1. Джерела майна, усього.
 - 1.1. Власний капітал.
 - 1.2. Забезпечення майбутніх витрат і платежів.
 - 1.3. Позиковий капітал.
 - 1.3.1. Довгострокові зобов'язання.
 - 1.3.2. Короткострокові зобов'язання й інші короткострокові пасиви.
 - 1.3.2.1. Короткострокові кредити банків і поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях.
 - 1.3.2.2. Векселя видані.
 - 1.3.2.3. Кредиторська заборгованість і інші поточні зобов'язання
 - 1.4. Доходи майбутніх періодів.

2. При аналізі динаміки структури статей активу балансу на початок і на кінець періоду варто визначити загальну вартість майна підприємства (дорівнює валюті, або підсумку, балансу), вартість іммобілізованих активів (підсумок розділу I активу балансу), вартість мобільних засобів (сума підсумків розділів II та III активу балансу), розмір дебіторської заборгованості в широкому змісті слова (р. 150-210) і ін. За даними пасиву балансу визначається розмір власного капіталу, рівний підсумку розділу I пасиву балансу, його довгострокові зобов'язання (підсумок III пасиву) і кредиторська заборгованість у широкому змісті слова (р.520-610).

Таблиця 1 - Аналітичне групування та аналіз статей активу балансу

Актив балансу	На початок періоду		На кінець періоду		Зміни			
	гр. од.	%	гр. од.	%	в абсолютних величинах	в % к величинам на початок року	в пит. вагах	в % к змінам валюти балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Майно – усього								
1.1. Імобілізовані активи								
1.2. Обігові активи								
1.2.1 Запаси								
1.2.2. Векселі одержані								
1.2.3. Дебіторська заборгованість								
1.2.4. Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та інші обігові активи.								
1.3. Витрати майбутніх періодів.								

У ході аналізу встановлюють питомі ваги найважливіших складових активу і пасиву балансу, абсолютні прирости і темпи зростання показників, зміни в питомих вагах. На підставі проведених розрахунків варто зробити відповідні висновки про динаміку досліджуваних показників і про вплив її на зміну структури балансу. Зміни в % до зміни валюти балансу (темп приросту структурних змін), розраховані по активі і пасиву, дозволяють зробити висновки, через які джерела в основному був приплив нових засобів і в які активи ці нові засоби були вкладені. Крім цього, аналіз динаміки статей активу і пасиву балансу робиться по абсолютному відхиленню і темпам росту величин окремих статей балансу. Особлива увагу при цьому необхідно приділити зміні величини нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) (ф. 1, р. 350).

Визначають також відповідність дебіторської і кредиторської заборгованості. При цьому за даними балансу зіставляють р. 150 і р.520, р. 160 і р. 530, р.170 і р.550, р.200 і р.600, р. 210 і р. 610. Крім того, варто враховувати, що частина короткострокових кредитів банків (р.500) видається під товари відвантажені, тобто

може бути джерелом покриття частини дебіторської заборгованості за товари (р. 160). На основі зіставлення відповідних рядків активу і пасиву балансу робиться висновок про наявність джерел, що тимчасово послабляють фінансову напруженість.

3. У ході аналізу джерел засобів оцінюється ступінь автономії підприємства на початок і на кінець періодів в умовах ринкових зв'язків за допомогою **коефіцієнта автономії**

$$K_a = \frac{\text{власні} \cdot \text{джерела} \cdot \text{засобів}}{\text{підсумок} \cdot \text{балансу}} > 0,5$$

Коефіцієнт автономії розраховується як відношення суми власних засобів до підсумка балансу. Він показує частку джерел власних засобів у загальному підсумку балансу. Критичне значення $K_a = 0,5$, указує, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування. Ріст коефіцієнта свідчить про збільшення фінансової незалежності підприємства.

Про автономію підприємства свідчить також співвідношення позикового і власного капіталу, що оцінюється за допомогою **коефіцієнта співвідношення позикових і власних засобів** (так називаного «плеча фінансового важеля» або коефіцієнта фінансового ризику)

$$K_{з/с} = 1/K_a - 1 \leq 1$$

Перевищення позикових засобів над власними (при $K_{з/с} > 1$) указує на те, що підприємство має недостатній рівень фінансової стійкості і значною мірою залежить від зовнішніх джерел фінансування. Притягнення позикових засобів саме по собі не є негативним явищем, тому що у визначених умовах сприяє підвищенню ефективності використання власного капіталу. Тому остаточні висновки про вплив зміни даного показника на фінансовий стан підприємства можна зробити тільки проаналізувавши систему фінансових показників.

Платоспроможність підприємства по довгостроковим позиках характеризується показником **фінансового ливериджу Φ_l** , що розраховується як відношення довгострокового позикового капіталу до власного. Зростання значення Φ_l свідчить про зростання фінансового ризику, тобто можливості втрати платоспроможності.

Для рішення питання про забезпеченість підприємства власними засобами розраховується **коефіцієнт забезпеченості власними засобами** ($K_{зк}$). Він визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних засобів і фактичної вартості основних засобів і інших необігових активів до фактичної вартості наявних у підприємства оборотних коштів. При розрахунку величини показника слід з підсумку розділу І пасиву балансу відняти підсумок розділу І активу і розділити на підсумок розділу ІІ активу. Даний коефіцієнт характеризує частку **власних засобів** (тобто тих оборотних активів, що покриваються тільки власним капіталом) у **загальній** їх сумі.

Визначається також величина власних оборотних коштів підприємства (робочого капіталу). **Власні оборотні кошти або робочий капітал (Рк)** є тієї частиною оборотних активів, що фінансується за рахунок власних коштів і довгострокових зобов'язань. Іншими словами, це величина, на яку загальна сума оборотних коштів перевищує суму короткострокових зобов'язань. Величина показника може бути знайдена відрахуванням підсумку розділу IV із підсумку розділу II активу, тобто

$$P_k = \phi. 1 (p.260 - p.620)$$

Позитивне значення величини робочого капіталу свідчить не тільки про спроможність підприємства сплатити поточні борги, але і про те, що воно має фінансові ресурси для розширення діяльності й інвестування. Негативне значення показника вказує на те, що поточні активи цілком покриті позиковими джерелами фінансування.

З іншого боку, значення негативного робочого капіталу показує нестачу власних і довгострокових позикових джерел для покриття основного капіталу підприємства.

Після визначення величини робочого капіталу розраховується коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (робочим капіталом) як відношення власних оборотних коштів до загальної величини оборотних коштів підприємства, тобто

$$K_{орк} = \frac{\phi.1_{(стр.260 - стр.620)}}{\phi.1_{стр.260}} > 0,1$$

4. Завершити аналіз треба загальною оцінкою бухгалтерського балансу й оцінкою ринкової (фінансової) усталеності підприємства.

Оцінюючи баланс із погляду підвищення ефективності, варто враховувати, що ознаками «гарного» балансу є наступні показники:

- забезпеченість підприємства власними оборотними коштами вище рівня 0,1;
- має місце ріст власного капіталу;
- немає різких змін в окремих статтях балансу;
- дебіторська заборгованість відповідає розмірами кредиторської заборгованості;
- у балансі відсутні «хворі» статті (збитки, прострочена заборгованість банкам і бюджету).

ЗАВДАННЯ 2

"Визначення типу фінансової усталеності та оцінка ліквідності активів підприємства".

На основі бухгалтерського балансу підприємства (форма 1) конкретного підприємства (до завдання необхідно додати ксерокопії форми 1):

1. Скласти агрегований баланс (за два суміжних роки).
2. Визначити тип фінансової усталеності підприємства і його зміни за досліджуваний період. Розрахувати показники, що характеризують фінансову усталеність підприємства й проаналізувати результати розрахунків.
3. Рассчитать коэффициенты ликвидности активов предприятия и дать оценку ликвидности баланса.

Методичні рекомендації та послідовність рішення завдання

1. Аналітичне групування статей активу балансу робиться за формою таблиці 1 (див. завдання 1).

Аналітичне групування статей пасиву балансу представляється в аналогічній таблиці, із використанням наступного переліку статей пасиву:

2. Джерела майна, усього.
 - 2.1. Власний капітал.
 - 2.2. Забезпечення майбутніх витрат і платежів.
 - 2.3. Позиковий капітал.
 - 2.3.1. Довгострокові зобов'язання.
 - 2.3.2. Короткострокові зобов'язання й інші короткострокові пасиви.
 - 2.3.2.1. Короткострокові кредити банків і поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях.
 - 2.3.2.2. Векселя видані.
 - 2.3.2.3. Кредиторська заборгованість і інші поточні зобов'язання
 - 2.4. Доходи майбутніх періодів.

2. Для визначення типу фінансової усталеності підприємства зіставляють загальну величину запасів і витрат ($\Sigma(p. 100 \div 140)$) із загальною величиною основних джерел для формування запасів і витрат. Джерелами покриття запасів і витрат є власні оборотні кошти (робочий капітал) і кредити банків під товарно-матеріальні цінності з обліком кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, що врахована банком при кредитуванні. Таким чином, загальна величина джерел покриття запасів і витрат може бути розрахована в такий спосіб

$$P_k + C^{kk}$$

де P_k - робочий капітал (власні оборотні кошти), тис. грн.,

C^{kk} - кредити банків під товарно-матеріальні цінності з обліком кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, що зарахована банком при кредитуванні, тис. грн.

Величину робочого капіталу (P_k) розраховують при виконанні ситуаційного завдання №1. Нагадаємо, що це величина, на яку загальна сума оборотних коштів перевищує суму короткострокових зобов'язань обов'язальств, тобто

$$P_k = \phi.1 \text{ (стр.260 – стр.620)}$$

Частина короткострокових кредитів Kt , наведених у балансі (ф.1, р.500), не призначена для формування запасів і їх видають під товари відвантажені. Разом із цим, для покриття запасів використовується частина кредиторської заборгованості, що зарахована банками при кредитуванні. Названі величини в балансі не відображаються, але для них можливо оцінити верхні межі. Кредити під товари відвантажені обмежені зверху дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги (ф.1 р.160), а кредиторська заборгованість, що зарахована банками при кредитуванні, не перевищує сум заборгованості за товари і послуги (ф.1 р.530) і заборгованості по авансах отриманим (ф.1 р.540). Таким чином, величину C^{kk} можна визначити як

$$C^{kk} = Kt + (K_{тов} + Ka) - D_{тов},$$

де C^{kk} - кредити банків під товарно-матеріальні цінності з обліком кредитів під товари відвантажені і частини кредиторської заборгованості, що зарахована банком при кредитуванні, тис. грн.;

$K_{тов}$, Ka - відповідно кредиторська заборгованість за товари і по отриманих авансах, тис. грн.;

$D_{тов}$ - дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.

Абсолютна усталеність задається умовою

$$З < P_k + C^{kk}$$

де $З$ - величина запасів і витрат, тис. грн.;

P_k - власні оборотні кошти, тис. грн.;

C^{kk} - кредити банків під товарно-матеріальні цінності, тис. грн.

Нормальна усталеність характеризується умовою

$$З = P_k + C^{kk}$$

Хитливий фінансовий стан

$$З = P_k + C^{kk} + C^0$$

де C^0 - джерела, що послабляють фінансову напруженість (тимчасово вільні власні засоби резервного і спеціального фондів; перевищення нормальної

кредиторської заборгованості над дебіторською; кредити банків на тимчасове поповнення оборотних коштів та інші).

Перевищення нормальної кредиторської заборгованості над дебіторською визначається зіставленням р. 150 і р. 520, р. 170 і р. 550, р. 200 і р. 600, р. 210 і р. 610. У випадку відсутності в балансі сум короткострокових кредитів і короткострокових позикових засобів у якості джерела, що послабляє фінансову напруженість, варто розглядати також позитивну різницю р. 530 і р. 160.

Кризовий фінансовий стан

$$З > P_k + C^{kk}$$

Основні показники, що характеризують фінансову усталеність підприємства, розраховуються по наступних формулах.

2.1. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат джерелами засобів

$$K = \frac{P_k + C^{kk}}{З}$$

При хитливому фінансовому стані величина даного коефіцієнта визначається по формулі

$$K = \frac{P_k + C^{kk} + C^0}{З}$$

2.2. Надлишок (+) або нестача (-) засобів

$$\Delta = P_k + C^{kk} - З$$

При хитливому стані

$$\Delta = P_k + C^{kk} + C^0 - З$$

2.3. Надлишок (нестача) засобів на 1 грош. од. запасів

$$Z = \frac{\Delta}{З}$$

3. Для оцінки ліквідності балансу розраховуються: коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал), коефіцієнт критичної ліквідності (Ккл), коефіцієнт поточної ліквідності (Ктл).

3.1. **Коефіцієнт абсолютної ліквідності** дорівнює відношенню найбільше ліквідних активів (Σ р.220÷240) до суми найбільше термінових зобов'язань і короткострокових пасивів (ф.1 р.620). Він характеризує платоспроможність

підприємства на дату упорядкування балансу. Нормальне обмеження даного коефіцієнту $K_{ал} > 0,2 - 0,35$.

3.2. Для обчислення коефіцієнта **критичної ліквідності** до складу ліквідних засобів включаються дебіторська заборгованість та інші активи. При визначенні величини ліквідних засобів, що враховуються у чисельнику показнику, слід з підсумку розділу П активу (ф. 1р.260) відняти величину запасів та витрат.

Даний коефіцієнт характеризує платоспроможність підприємства на період, рівний середньої тривалості одного обороту дебіторської заборгованості (за умови своєчасного проведення розрахунків із дебіторами).

3.3. Коефіцієнт **поточної ліквідності або коефіцієнт покриття** ($K_{п}$) дорівнює відношенню вартості всіх оборотних коштів підприємства до величини короткострокових зобов'язань. Тому до складу ліквідних засобів варто включити також запаси і витрати

$$K_{тл} = K_{п} > 1$$

Коефіцієнт покриття характеризує платоспроможність підприємства на період, рівний середньої тривалості одного обороту оборотних коштів.

Виконуючи оцінку ліквідності балансу, варто враховувати інтереси різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації: постачальників сировини і матеріалів, банків, покупців і власників акцій.

Якщо коефіцієнт покриття має значення нижче нормативного, то це є підставою для визнання структури балансу підприємства незадовільної, а підприємства – неплатоспроможним. При незадовільній структурі балансу, але сприятливій динаміці зміни коефіцієнта поточної ліквідності (рості даного показника за звітний період) для перевірки реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність розраховується коефіцієнт відновлення платоспроможності терміном на 6 місяців.

При задовільній структурі балансу і несприятливій динаміці зміни показника для перевірки усталеності фінансового положення розраховується коефіцієнт утрати платоспроможності на термін 3 місяці.

Коефіцієнт відновлення (утрати) платоспроможності розраховується по формулі

$$K_{в(у)} = \frac{K_{пк} + \frac{П}{Т}(K_{пк} - K_{пн})}{K_{пу}}$$

де $K_{в(у)}$ - коефіцієнт відновлення (утрати) платоспроможності,

$K_{пн}$, $K_{пк}$ - значення коефіцієнта покриття відповідно на початок і кінець звітного періоду,

$П$ - період відновлення (утрати) платоспроможності,

$Т$ - тривалість звітного періоду в місяцях,

$K_{пу}$ - установлене (нормативне) значення коефіцієнта покриття.

Якщо значення коефіцієнта відновлення платоспроможності більше одиниці, то може бути прийняте рішення про наявність у підприємства реальної можливості

відновити свою платоспроможність. Якщо значення коефіцієнта втрати платоспроможності менше 1, може бути прийняте рішення про втрату платоспроможності.

Завершується робота висновками про платоспроможність підприємства і наявності підстав для визнання його банкрутом, а також оцінкою фінансової усталеності підприємства.

5 ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

Система діагностики передбачає підсумкове оцінювання успішності студента за семестр, коли формою контролю знань є модульний контроль.

Критерії підсумкового оцінювання знань студентів за семестр передбачають 100 бальну шкалу з подальшим переведенням у оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS відповідно до табл. 2.

Таблиця 2 - Переклад підсумкової оцінки успішності студента з навчальної дисципліни в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS

Підсумкова оцінка успішності студента (балів)	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
96-100	5	A
91-95	5	B
81-90	4	C
71-80	4	D
56-70	3	E
50-55	2	FX
40-50	2	F

Згідно з навчальним планом вивчення цієї дисципліни основними видами навчальних занять є лекції, практичні заняття та СРС, на які виділена відповідна кількість годин: лекції – 32 години (16 навчальних занять), на практичні заняття – 16 годин (8 навчальних занять); на СРС – 24 години.

Оцінювання успішності студентів проводиться за всіма видами навчальних занять і в цілому з дисципліни.

Контроль здійснюється за двома формами: поточний; підсумковий.

Рекомендована вагомість і відповідно максимальні бали:

- поточний контроль – 50%;
- підсумковий модульний контроль (або іспит) – 50%.

Поточний контроль відбувається за наступними напрямками і вагомістю:

А) Активність студентів під час лекційних занять **- 10%**

Б) Активність студентів під час практичних занять, у ході виконання контрольних та індивідуальних завдань -

40%,

у тому числі:

- Оцінка теоретичних знань студентів під час практичних занять;
- Виконання розрахункових робіт,
- Рішення задач на практичних заняттях.

Розподіл балів на практичні заняття та виконання розрахункових робіт проводиться з урахуванням наступної вагомості:

розрахункові роботи – 0,63; контроль на практичних заняттях – 0,37.

Активність студентів під час лекційних занять (вагомість напряму в цілому 0,1 або 10%) оцінюється максимально у 100 балів з використанням штрафних і заохочувальних санкцій наступним чином:

- **систематична робота студента протягом лекційних занять**

при відвідуванні 75-100% занять – 100 балів

при відвідуванні 50-74% занять – 50 балів

менше ніж 50% лекцій – 10 балів

- **опитування. За одну відповідь може бути виставлено:**

+10 балів (повна відповідь)

+5 балів (неповна відповідь)

-10 балів (якщо студент відмовився, або відповідає зовсім не правильно, тобто матеріал не засвоїв)

За семестр результати опитування накопичуються алгебраїчно. Якщо кумулятивна сума **позитивна** – бали за «систематичну лекційну роботу» збільшуються в $K_3=(1+0,2)$ раз = 1,2

Якщо кумулятивна сума **негативна** - бали за «систематичну лекційну роботу» корегується на коефіцієнт $K_4 = (1-0,2)=0,8$.

Активність студентів під час практичних занять, у ході виконання розрахункових робіт має вагу у загальній оцінці 0,4 або 40%, у тому числі вагомість напряму «Розрахункові роботи» складає 63% (у загальній оцінці відповідно $0,4 \cdot 0,63 = 0,252$), інших форм контролю 37% (у загальній оцінці відповідно $0,4 \cdot 0,37 = 0,148$). При оцінюванні за цими напрямками контролю слід виходити з середньозваженої оцінки за відповідною формою контролю, яка визначається, виходячи з 10-бальної шкали (приклад розрахунку наведено нижче) та коефіцієнту вагомості, який також визначається, виходячи з 10 бальної шкали. По дисципліні передбачається два види поточного контролю з наступним розподілом коефіцієнтів вагомості за видами контролю:

- опитування (або тестування) - 2 бали;
- рішення задач - 8 балів.

Аналогічно здійснюється оцінка за напрямом «Розрахункові роботи», тобто визначається середньозважена оцінка за 10-бальною шкалою, яка корегується на коефіцієнт вагомості (за 10-бальною шкалою). Передбачається виконання трьох розрахункових робіт з коефіцієнтами вагомості відповідно 2, 2 й 6 балів за перше, друге й третє завдання.

Оцінка теоретичних знань студентів під час практичних занять виконується за допомогою опитування або тестування.

За кожне **опитування** можливо отримати наступні бали.

Оцінка «10» - означає, що студент повно і вірно відповів на запитання, показав уміння, використовувати теоретичні знання, приймати відповідні рішення.

Оцінка «5» - означає, що студент правильно висвітлив отримані знання, але при цьому у відповіді були неточності і помилки

Оцінка «1» - означає, що студент не засвоїв теоретичний матеріал або відмовився від відповіді.

За кожне тестування можливо отримати «10 балів» . Максимальна оцінка окремої правильної відповіді тесту визначається $\frac{10}{N}$, де N – кількість тестів в одному тестовому контролі. Якщо тест множинний, то при одній помилці оцінка тесту $\frac{10}{2N}$.

Як за опитуванням, так і за тестуванням протягом семестру визначається *середньозважена* оцінка. Наприклад, у окремого студента було 5 опитувань, кумулятивні бали за семестр склали 25 (8+5+1+1+10=25). Тоді середньозважена

оцінка буде $\overline{O_{опит}} = \frac{25}{5} = 5,0$. Приклад щодо тестування за семестр: було 6 тестувань, серед них 2 заняття студент пропустив та за останніми отримав бали : $\overline{O_{опит}} = \frac{30}{6} = 5,0$ (8+5+5+10+1+1=30). Тоді середньозважена оцінка буде: (округляється до цілого числа).

Кожна робота або задача оцінюється також за 10 – бальною шкалою наступним чином.

Рішення задач – оцінка виставляється за рівне рішення, уміння обґрунтовувати показники і робити висновки.

Оцінка «10» означає, що студент показав уміння висвітлювати отримані знання, робити розрахунки, використовувати результати для аналізу і оцінки кількісної сторони явищ і процесів, робити висновки.

Оцінка «9» означає, що студент засвоїв матеріал повністю, показав уміння правильно висвітлювати отримані знання, але при цьому у рішенні задач є незначні недоліки.

Оцінка «8» означає, що хід вирішення задачі правильний, але розв'язання її містить окремі помилки, хоча студент уміє застосовувати свої знання до аналізу явищ та процесів.

Оцінка «7» означає, що при розв'язанні завдання є недоліки, які не вплинули особливо на висновки.

Оцінка «6» означає, що студент виконав роботу на «задовільно», але при розв'язанні завдання зроблені неправильні висновки.

Оцінка «5» означає, що студент поверхнево ознайомлений з матеріалом, не може показати уміння при розв'язанні завдання.

Оцінка «1» означає, що студент не засвоїв матеріал, не може показати уміння при розв'язанні завдання або відмовився від рішення.

За семестр відповідно задач і контрольних робіт виводиться *середньозважена* оцінка. Наприклад, за семестр було 8 розрахункових робіт (індивідуального вирішення задач) за якими отримано відповідні бали: 10, 6, 7, 8, 10, 10, 10, 1. (1-роботи не здавалися і не захищалися). Тоді

$$O_{\text{опит}} = \frac{10 + 6 + 7 + 8 + 10 + 10 + 10 + 1}{8} = 7.75 \approx 8 \text{ балів}$$

Модульний контроль здійснюється згідно з «Положенням про модульний контроль \МК\ знань студентів денної форми навчання», затвердженим ректором ДонНТУ.

Завдання модульного контролю включають:

- завдання з теоретичного матеріалу (1 питання);
- тестові питання (5 тестів);
- завдання з розв'язання задач (2 задачі).

Вагомість МК 0,5, тобто студент за два модулі може набрати 50 балів за 100 бальною системою, за один модуль – 25 балів. Таблиця оцінки результату МК з відповідними коефіцієнтами вагомості наведена нижче (табл.3).

Таблиця 3 – Оцінка результату МК

№ питан-ня	Коефіцієнт вагомості (Кмj)	Оцінка викладача (Омj)	Оцінка з завдання з урахуванням його вагомості (Бмj)=Кмj*Омj	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1	1,5	8	12		
2	0.5	10	5		
3	0.5	5	2.5		
4	0.5	5	2.5		
5	0.5	10	5		
6	0.5	10	5		
7	3	8	24		
8	3	8	24		
Усього (Nмj=7)	10		80 (Оцінка з урахуванням вагомості МК – 80*0,25=20)	4	D

Розрахунок оцінок ілюстровано на умовному прикладі. Підсумкове оцінювання проводиться за формою табл.4

Таблиця 4 – Підсумкове оцінювання знань студента

Види контролю знань студента	Максимальна оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою (умовний приклад)	Вагомість виду контролю (частка од.)	Максимальний рейтинг кожного виду контролю	Рейтинг кожного виду контролю (умовний приклад)	Підсумкова оцінка успішності студента з навчальної дисципліни (умовний приклад)	
						За національною шкалою	За шкалою ECTS
1. Активність студента під час лекційних занять	100	80	0,1	10	8		
2. Оцінка знань студента під час практичних занять: в тому числі: • опитування (або тестування); • рішення задач	10*2=10 (де 10 –мах середньозважена оцінка; 2 – коефіцієнт вагомості за 10-бальною шкалою) 10*8=80 Всього у підсумку 100	5*2=10 8*8=64 Всього у підсумку 74	0,4*0,37=0,148	15	11		
3. Виконання розрахункових робіт	- перша 2*10=20 , - друга 2*10=20 - третя 6*10=60	2*8=16 2*10=20 6*9=54	0,4*0,63=0,252	25	23		
4. Виконання модульних контролів, у тому числі: - першого - другого	100 100	80 79	0,5 0,25 0,25	50 25 25	40 20 20		
Разом				100	82	4	C

Участь студента у олімпіаді, в науково – дослідній роботі (написання статей, виступ на конференції, виконання творчих завдань) враховується викладачем особисто в розмірі від 1 до 10 балів.

Для студентів заочної форми навчання поточний контроль складається з двох напрямків:

- активність студентів під час лекційних занять (мах 10 балів)
- виконання контрольної роботи (мах 40 балів).
- Іспит складається з відповідей за білетами, зміст яких складають теми 2 модульних контролів (мах 50 балів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна

1. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посібн. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
2. Економічний аналіз: Курс лекцій (для студентів денної та заочної форм навчання напрямів підготовки 6.030504 „Економіка підприємства” та 6.030507 „Маркетинг” галузі знань 0305 „Економіка та підприємництво”/ Уклад.: Мізіна О.В. – Донецьк: ДонНТУ, 2008. – 76 с.
3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: ООО «Новое знание», 2001.
4. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. – К.: КНЕУ, 2000. – 263с.
5. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. - М.: ИНФРА-М, 1996. - 176 с.
6. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. - М.: Финансы и статистика, 1994. - 288 с.
7. Сопко В.В., Мельничук Г.М., Науменко Г.О. Облік та аналіз управління підприємством. - К. : Техніка, 1992.
8. Методичні рекомендації щодо виконання завдань практичних занять з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» для студентів денної (заочної, денно-заочної) форми навчання галузі знань: 0305 «Економіка та підприємництво», напрями підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг» / Укл.: О.В. Мізіна. - Донецьк: ДоНТУ, 2010. – 71 с.

Додаткова

9. Моисеева Н. К., Карпунин М. Г. Основы теории и практики функционально-стоимостного анализа: Учебн. пособ. для техн. спец. вузов. - М.: Высш. шк., 1988.
10. Справочник по функционально - стоимостному анализу / А.П. Ковалев, Н.К. Моисеева и др.; Под ред. М.Г. Карпунина, Б.И. Майданчика. - М.: Финансы и статистика, 1988.
11. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки. – М.: ИКЦ «ДИС», 1997. – 224 с.
12. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Экономический анализ: Ситуации, тесты, примеры, задачи, выбор оптимальных решений. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 656 с.
13. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Затверджено Міністерством економіки України від 19 січня 2006 р. № 14. – К., 2006.

Таблиця 1 - Дані для здійснення рейтингової оцінки підприємства

Показник	Номер підприємства і значення показників за варіантами																			
	1				2				3				4				5			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,12	0,27	0,15	0,2	0,13	0,22	0,18	0,21	0,14	0,26	0,19	0,2	0,15	0,23	0,2	0,17	0,11	0,24	0,15	0,23
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,95	1	0,65	0,75	0,98	0,95	0,9	0,85	0,96	0,89	0,59	0,69	0,99	0,89	0,78	0,85	0,95	0,98	1,0	0,9
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,85	1,9	1,8	2,1	1,75	1,8	1,9	2,0	1,85	2,0	2,1	1,8	1,5	1,6	1,8	1,7	1,9	1,8	1,7	1,6
Коефіцієнт автономії	0,77	0,75	0,9	0,8	0,78	0,75	0,87	0,98	0,8	0,9	0,78	0,75	0,78	0,8	0,9	0,87	0,78	0,75	0,76	0,8
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,12	0,28	0,16	0,23	0,16	0,21	0,24	0,25	0,21	0,19	0,18	0,13	0,2	0,13	0,19	0,14	0,21	0,26	0,23	0,18

Показник	Номер підприємства і значення показників за варіантами																			
	6				7				8				9				10			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,12	0,28	0,16	0,23	0,16	0,21	0,24	0,25	0,21	0,19	0,18	0,13	0,2	0,13	0,19	0,14	0,21	0,26	0,23	0,18
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,98	0,65	0,85	0,9	0,9	0,9	1,0	0,8	0,85	0,98	0,79	0,85	0,98	1,0	0,91	0,85	0,85	0,95	0,87	0,74
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,5	1,8	2,1	2,0	2,1	2,0	1,9	1,8	1,7	1,9	1,8	2,0	2,0	1,9	1,5	1,8	1,5	1,7	2,1	1,9
Коефіцієнт автономії	0,78	0,9	0,85	0,79	0,8	0,89	0,87	0,7	0,87	0,89	0,85	0,78	0,75	0,86	0,84	0,89	0,87	0,8	0,85	0,82
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,12	0,27	0,15	0,2	0,13	0,22	0,18	0,21	0,14	0,26	0,19	0,2	0,15	0,23	0,2	0,17	0,11	0,24	0,15	0,23

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо організації самостійної роботи студентів з вибіркової навчальної дисципліни
циклу природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ
для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання
напрямів підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

Укладачі:

Мізіна Олена Вікторівна
Какуніна Ганна Анатоліївна.